

Högskolan Halmstad
Sektionen för Hälsa och samhälle
Socialpsykologi 41-60 p
C-uppsats HT06
English title: *The Group Dynamical Process in Temporary Groups*
Examinator: Henrik Stenberg
Handledare: Christopher Kindblad
Författat av: Per-Olof Aldeborn

2007-01-12

Gruppdynamiska processer i tillfälliga grupper

En socialpsykologisk studie av relationsdynamik i grupp.

*"Nu är jag led vid tidens schism
emellan jord och stjärnor.
Vår idealism och realism,
de klyva våra hjärnor."
(Fröding, G)*

Förord

Under arbetet med denna C-uppsats har min tanke i första hand varit att försöka hålla mig så socialpsykologiskt förankrad som möjligt. Detta kommer sig av att jag finner den rådande litteraturen inom det gruppdynamiska området som alltför väl förankrad till den psykologiska falangen, där bland annat grupp- och arbetspsykologin kan ses som de främsta förebilderna. För min egen del har den ”process” som arbetet med denna uppsats gett upphov till primärt lett till ett utökat reflekterande kring vad socialpsykologin egentligen står för både som teori och metod. Denna reflexion hade inte varit möjlig utan de insikter som mina intervjurespondenter gav uttryck för under de två gruppintervjuerna.

Jag vill genom den socialpsykologiska metoden försöka sätta in de enskilda individernas relation i förståelsen av den gruppdynamiska processen. Detta gav i sin tur upphov till en rad olika tankar och infallsvinklar som i sin tur kan vara motiverade uppslag inför vidare forskning, men av utrymmesskäl har jag således fått beskära den teoretiska samt filosofiska ansatsen vilket i slutändan dock kan ses som positivt för uppsatsen som helhet.

Acklamationer

Det elementära att erkänna då man skriver en uppsats på egen hand, är att den inte hade varit möjlig utan en rad olika människors inblandning. Således vill jag här passa på att lyfta fram mina intervjurespondenter (de nio), vilka utan deras inblandning det givetvis inte hade blivit något annat än en flyktig tanke istället för en färdig uppsats. Deras engagemang och intresse ligger till grund för min egen kunskapsackumulering samt uppsatsens innehåll.

En annan person som (i vanlig ordning) har varit ytterst behjälplig både som tankemässig motpol, men även som ett stöd i skrivandets ångestfyllda process är herr Nygren som erhåller mitt varmaste tack. Även min handledare Christopher Kindblad har varit behjälplig under utformandet av den slutgiltiga produkten.

Jag bör nog även rikta ett tack till Charles S. Peirce, som har ledsagat mig genom den socialpsykologiska historiens något metafysiska labyrinter. Han har även bidragit till att befästa ett intresse för det socialfilosofiska ”tänket” som bärare av lika legitima teoribildningar som de mer naturvetenskapliga inriktningarna.

Sist men inte minst tackar jag även min fru Annelie för att hon har stått ut med min ”grinighet”, vilken denna uppsats vid somliga tillfällen tyvärr har genererat.

Jag bör väl även tacka mig själv för att jag har stått ut med mig, jag har inte alltid kommit i tid till min skrivkammare och jag har väl fikat lite väl länge ibland, men ”vi” har till slut ändå kommit i hamn med både kropp och själ i någorlunda fysiskt och mentalt accepterat tillstånd.

Per-Olof Aldeborn

Abstract

The purpose of this thesis is to illustrate the significance of the individual relations in the group dynamic process, in this case mainly in a social psychological approach. In order to study this phenomenon I have chosen to work with “temporary groups”. The content of these groups are made up with people with no or little internal relationship to each other. The information given to them in the beginning of this study was very brief, they only got to know that they were going to participate in group interviews and that the topic was going to be about ethical dilemmas. What I, the interviewer, did not reveal to the respondents was that I wanted to observe the affiliation progression within the relation of the group dynamic processes. My opinion is that the current discourse within the group dynamic process is strongly anchored/rooted to psychological concepts and theories. The alignment related to the group dynamic processes are group- and organisational theory, with which I think that social psychology can contribute to a more balanced and up to date vision of the current theories, which is the current culture of theories.

My survey is based upon two group interviews (temporary groups) with a total of nine persons. The assumption of this thesis is a qualitative approach that is hermeneutical inspired, but which also uses a discourse analytical approach. This means (and leads to) that the result should be read with the conception that is directly linked to the statement which the respondents left at the two group interviews. The discussions in the two temporary groups, based on the ethical dilemmas, reflect a group dynamical relationship.

In my theory chapter I focus on two theorists, Charles S. Peirce and Norbert Elias. These theories are then used in the analyses section to illustrate the result in a social psychological approach. This thesis assign that the relation/affiliation process between people stand out even in temporary groups, even though the topics of the discussion are serious ethical dilemmas. In the analyses I use both Peirce and Elias to show that the relation/affiliation process that occurs in the groups, results in a general understanding that is based on an “abduction process”, witch I choose to call “group abduction”.

My main conclusion is that the relation/affiliation progression between the members of the two “temporary groups” forms a “group abduction” that increases the general understanding for both the separate individuals as for the group as an entirety. The theory of Elias, that a group is a assembly of individuals is directly linked to the idea of “group abduction”. In the relation between the members of the two temporary groups their common group dynamic creates an abduction process witch in return creates a expanded understanding, both for them selves as for the whole group.

Keywords: Group process, Abduction, Relation/affiliation, Understanding, Temporary groups

Abstrakt

Syftet med denna uppsats är att försöka belysa de enskilda relationernas betydelse för de gruppdynamiska processerna, och detta i första hand utifrån en socialpsykologisk ansats. För att kunna få möjlighet att undersöka detta fenomen, har jag valt att arbeta med så kallade "tillfälliga grupper". Dessa består av personer utan allt för stor inbördes relation samt vilka endast hade fått information om att de skulle delta i gruppintervjuer där det skulle diskuteras kring olika etiska dilemman. Vad jag som intervjuledare inte avslöjade var att jag endast ville iakttä relationella spelet som uppstår i enlighet med de gruppdynamiska processerna. Jag anser med andra ord att den rådande diskursen kring gruppdynamiska processer är starkt förankrad med psykologiska begrepp och teorier. De inriktningar som i främsta hand är relaterat till de gruppdynamiska processerna är grupp- och organisationspsykologi. Här anser jag att socialpsykologin starkt kan bidra med en mer nyanserad och uppdaterad syn på de gängse teoribildningarna.

Min undersökning är baserad på två gruppintervjuer (tillfälliga grupper) med sammanlagt nio personer. Jag har utgått från en kvalitativ ansats som är hermeneutiskt inspirerad samt diskursanalytiskt analyserad. Detta leder till att resultatet bör läsas som nära knutet till intervjurespondenternas utsagor. Deras diskussioner utifrån de etiska dilemmana speglar ett gruppdynamiskt förhållande utifrån mina två tillfälliga intervjugrupper. I min teori koncentrerar jag mig på två teoretiker, nämligen Charles S. Peirce och Norbert Elias. Dessa använder jag mig sedan under min analys för att belysa mitt resultat utifrån en socialpsykologisk ansats.

Uppsatsen visar på att den relationella processen mellan människor lyser igenom även i tillfälliga grupper som till råga på allt diskuterar kring något "allvarliga" frågor. I min analys använder jag mig av både Peirce och Elias för att visa på att den relationella process som uppstår i grupperna resulterar i en allmän förståelse som bygger på en "abduktionsprocess", denna process kallar jag för "gruppabduktion".

Min huvudsakliga slutsats blir att det relationella samspelet mellan deltagarna i de tillfälliga grupperna tillsammans bildar en så kallad "gruppabduktion", vilken bidrar till en ökad förståelse för både de enskilda individerna som för gruppen som helhet. Detta hänger samman med Elias resonemang om att en grupp inte är något annat än en samling enskilda individer. Det som händer i relationen mellan gruppdeltagarna är att deras gemensamma gruppdynamik bidrar till en abduktionsprocess vilken i sin tur skapar en utvidgad förståelse, både för dem själva som för gruppen som helhet.

Nyckelord: *Gruppprocess, abduktion, relation, förståelse, tillfälliga grupper*

Innehållsförteckning

1 Inledning/bakgrund	1
1.1 Syfte	2
1.2 Frågeställning	2
1.3 Socialpsykologisk precisering angående den gruppdynamiska processen	2
1.4 Begreppsdefinitioner	3
1.4.1 Etik och moral	3
1.4.2 Tillfälliga grupper.....	5
1.4.3 Det ”grupporienterade” som tradition – utifrån ett historiskt perspektiv	6
1.5 Gruppdynamikens betydelse för den enskilde individen	6
1.6 Uppsatsavgränsning	8
2 Teori	9
2.1 Charles S. Peirce	9
2.1.1 Peirce konklusion	12
2.2 Norbert Elias	12
2.2.1 Elias konklusion	14
3 Metod	15
3.1 Vetenskapligt tillvägagångssätt	15
3.2 Frågeställningens operationalisering	17
3.2.1 Avgränsning	17
3.2.2 Urval.....	18
3.2.3 Praktiskt tillvägagångssätt	18
3.3 Etik	19
3.4 Förförståelse	19
3.5 Kritisk reflexion	20
3.6 Socialpsykologins meningsskapande metod – den relationella dynamikens sfär	21
4 Resultat	22
4.1 Gruppintervju nummer ett	22
4.1.1 Intervjukontext (situation)	23
4.1.2 Den personliga responsen (enskild individ).....	23
4.1.3 Den gruppdynamiska processen (i den tillfälliga gruppen)	27
4.2 Gruppintervju nummer två	31
4.2.1 Intervjukontext (situation)	31
4.2.2 Den personliga responsen (enskild individ).....	31
4.2.3 Den gruppdynamiska processen (i den tillfälliga gruppen)	34
4.3 Föranalys	37
5 Analys	38
5.1 Tillfälliga gruppers inbördes förhållande	38
5.2 Analyskonklusion	41
6 Diskussion	44
6.1 Betydelse/Post hoc	44
6.2 Ny frågeställning	46

1 Inledning/bakgrund

I det relationsbundna, i detta fall det socialt interagerande subjektet i tillfälliga gruppkonstellationer, måste man förhålla sig till både tiden och rummet. Men på det reella planet blir de rumsliga faktorerna av högre betydelse då vi som socialpsykologer ofta opererar med *ad hoc* teorier. Detta med anledning av att vi genom vår kvalitativa ansats samt, i detta fall, min hermeneutiskt inspirerade diskursanalytiska metod enbart bedriver en för ämnet ändamålsriktig analys. De *ad hoc*-hypoteser som vår ”subjektiva” frågeställning driver fram blir giltiga endast i sin för handen givna kontext, denna kontextuella förankring gör att vi som socialpsykologer måste förhålla oss till ”rummets” förutbestämthet. Detta vill säga, kontexten styr analysen vilket därmed gör analysen förutbestämd i förhållande till det ”givna” rummet. Men idén om förutbestämthet kräver även ett före samt ett efter, och i förhållande till denna C-uppsats kan det vara fruktsamt att tala om ett ”före” som ligger utanför min egen begreppsliga sociala verklighet. Och när det gäller tanken om ett förutbestämt ”efter” kan detta liknas vid transformeringen från det abstrakta till det metaabstrakta (en abstraktion till följd av en abstraktion vilket ger en abduktionsackumulering för att tala med Peirce¹, det vill säga en förståelse), vilket i sin tur ger upphov till de hypoteskonstruktioner som jag föder fram ur mitt insamlade material/resultat. Här får själva tanken om en vetenskaplig determinering själva forskningsförfarandet att likna en paradox, speciellt då vi talar om faktorer som *gruppdynamik och tillfälliga relationer i grupp*. Det man generellt kan säga angående den kvalitativa *ad hoc* paradoxen, är att eftersom ordet ”bestämd” kommer efter ordet ”före” i begreppet ”förutbestämd”, så måste ”relationer” alltid ges nya innebörder utefter de omständigheter de ställs inför – härav ser vi tydligt den kontextuella konsekvensen som framträder i tillfälliga grupper. På ovanstående vetenskapsteoretiska filosofering drar jag följande slutsats: *varje social situation måste under alla omständigheter tillfrågas sin egen mening!*

Här blir de ”gruppdynamiska processerna” i förhållande till mina diskussionsämnen kring moral och etik det som bildar den relationella dynamiken för mina bäge intervjugrupper. Att denna ”gruppdynamiska process” sedan ligger i de konkreta relationerna - i mötet mellan människor - och därför även är djupt förbundet med våra emotioner gör att uppsatsämnet lämpar sig väl för den socialpsykologiska forskningens analytiska öga.

När vi ställs inför ett moraletiskt dilemma så gör vi medvetet men även omedvetet en intuitiv bedömning angående vad som känns rätt respektive fel i situationen ifråga. Även dagens pluralistiska och mångfacetterade samhälle kräver att vi dagligen tar ställning till en rad olika moraletiska frågeställningar. Men, vi måste också många gånger förhålla oss till andra människors inställningar, vilket många gånger ger upphov till gruppdynamiska processer av olika slag.

I förhållandet till andra människor ställs vi inför ett oundvikligt reflekterande, och en reflexiv process gör oss mer flexibla i våra tankemönster. I de flesta fall kan frågor kring etiska principer lösas genom olika former av kompromisser, men det mest önskvärda vore nog konsensus även om det ofta ses som en utopi då det gäller gruppdynamiska förhållanden. Men oavsett etisk inställning, vare sig från samhället eller från den enskilde individen så är det i det sociala samspelet - *den relationella dimensionen* - som verkningarna av de etiska traditionerna blir synliggjorda.

¹ Peirce, 1891-1893/1990

1.1 Syfte

Intentionen är att i första hand försöka belysa relationerna mellan individer i tillfälliga grupper. Det jag vill studera, ur en socialpsykologisk vinkling, är det relationella i den gruppdynamiska processen; *id est* det reciproka förhållandet mellan enskild individ och medlemmar av en tillfällig grupp.

1.2 Frågeställning

Min frågeställning går ut på att försöka ringa in de individuella relationernas betydelse i den gruppdynamiska processen utifrån tillfälliga grupper. Min socialpsykologiska undran lyder som nedan:

Hur ser den gruppdynamiska relationsprocessen ut i tillfälliga grupper?

Det intressanta för uppsatsens helhet, var att mina intervjupersoner inte kände till denna ”riktiga” frågeställning, utan de trodde att det var deras subjektiva tankegångar i förhållande till de etiska dilemmana som var uppsatsens syfte, deras fokus låg på den mänskliga moralen. Sett i backspegeln, så anser jag att detta förfarande både var etiskt riktigt för uppsatsens syfte, men framförallt metodologiskt nödvändigt ifall jag skulle kunna närma mig de gruppdynamiska processerna på ett så ögraverat sätt som möjligt.

1.3 Socialpsykologisk precisering angående den gruppdynamiska processen

Även om termen precisering för många associeras med metodologiska aspekter, så vill jag här passa på att inflika att begreppet även har andra betydelser inom den socialpsykologiska forskningen.² En gigant bland de socialpsykologiska giganterna var Charles Horton Cooley³, vars bok *Human Nature and the Social Order* från 1902 har lagt basen för mycket av dagens socialpsykologi. Grundstenen i Cooleys socialpsykologi var/är att: individen finns inte till, som social individ, utanför samhället, alltså individens ”Jag”, det vill säga identitet och medvetande formas och omformas i samvaron med andra människor – i interaktionen med andra människor och ting.⁴ Människan existerar således enbart i förhållande till andra människor (i det relationella, vilket jag personligen också anser); människan är en ”med-människa”. Cooley själv uttrycker det som att: ”Jag själv och den andre existerar inte som varandra ömsesidigt uteslutande sociala fakta.”⁵ [Och Mead menar i anslutning till detta] ”We cannot realize ourselves except in so far as we can recognize the other in his relationship to us.”⁶ Det som enligt mig poängteras genom både Cooleys och Meads citat, är att det viktiga för den socialpsykologiska ansatsen är att belysa den *relationella processen* samt att erkänna den emotionella betydelsen för vår mänskliga socialitet. I det emotionella kommer vår förmåga till empati fram vilket är en avgörande egenskap då vi skall sätta oss in i den

² Enligt mitt sätt att se på saken!

³ Cooley (1864-1929), var en amerikansk socialpsykolog som tillsammans med George Herbert Mead var en av pionjärerna inom den symboliska interaktionismen.

⁴ Cooley, 1902/1981

⁵ Ibid, s 8

⁶ Mead, 1934/1967, s 194

”Andres” sociala och mentala situation. Cooley menar att faktorerna *medvetande, mening* och *Jaget* har sitt ursprung samt lever i den sociala interaktionen. Det är detta som gör oss till sociala varelser. Så genom att som forskare erkänna det unika i våra mänskliga sociala processer, får vi lättare att precisera oss själva i förhållande till den naturvetenskapligt och kvantitativt inspirerade forskningens teorier, denna precisering får även en positiv effekt på den socialpsykologiska forskningens mening, tolkning och förståelse. Eftersom ett allmänt sanningssskapande inte är syftet i sig för denna uppsats, så underlättar den socialpsykologiska tanken angående precisering för den övergripande förståelsen. Här skulle, då det gäller mina gruppintervjuer, kunna påstås att den gruppdynamiska handlingens innebörd är en relation och det vetenskapliga arbetet blir på detta sätt ett samtal med andra i syfte att öka den allmänna förståelsen för fenomenet ifråga.

Min tanke i denna uppsats kretsar kring de gruppdynamiska relationerna mellan individer i tillfälliga grupper, samt även till viss del den mellan individ och samhälle, vari faktorerna moral och etik skall ses som ett *startskott* för gruppdiskussionerna – för gruppens sociala relation. Häri ligger det förment socialpsykologiska, nämligen det relationella mellan individerna (och relationen i gruppen av individer). För att underbygga mina teser ytterligare, så kommer här ett något längre citat från Cooley vilket belyser den relation jag nämnde ovan men som även visar på en precisering av det socialpsykologiska *per se*: ”Det verkliga är Mänskligt Liv, som kan betraktas antingen från individuell synpunkt eller från samhälllig, det vill säga allmän, synpunkt; men är, faktiskt, både individuell och allmän. Med andra ord, *samhället* och *individerna* betecknar inte åtskiljbara fenomen [vilket viss sociologisk teori hävdar], utan är helt enkelt kollektiva och distributiva aspekter på samma sak, och relationerna dem emellan är som den mellan andra uttryck, där det ena betecknar en grupp som helhet och de andra medlemmarna i gruppen, såsom armén och soldaterna, klassen och studenterna, och så vidare.”⁷ Upplevelsen av de gruppdynamiska processerna blir således avgörande för den socialpsykologiska förståelsen av det relationella. Nedan följer en mer utförlig definition av dessa benämningar.

1.4 Begreppsdefinitioner

Då det gäller vetenskapliga definitioner, finns det alltid en rad olika teorier angående dessa, men den form av definition som jag använder mig av i denna uppsats går under namnet stipulativ definition. En stipulativ definition skall inte ses som antingen sann eller falsk, den skall istället ses som mer eller mindre adekvat.⁸

1.4.1 Etik och moral

Då mitt resultat utgår från mina gruppintervjurespondenters förhållning till olika etiska dilemman (se bilaga 1), vilka i sig inte är det utslagsgivande för uppsatsens syfte, så anser jag ändå det nödvändigt att här presentera en kort genomgång av begreppen etik och moral. Termerna *moral* och *etik* har ursprungligen samma betydelse sett ur en historisk tillbakablick. Etik kommer av grekiskans *ethos* och moral från latinets *moralis*, men båda begreppen betyder sed och/eller sedvänja.⁹ Inom dagens moralfilosofi är det brukligt att moral betecknar

⁷ Cooley, 1902/1981, s 22-23

⁸ Levander, 1995/1999

⁹ Collste, 1996/2002

reella handlingar och ställningstaganden, med andra ord det praktiska. Etiken å sin sida står idag oftast för reflexion över det moraliska handlandet samt de moraliska ställningstaganden, med andra ord det teoretiska. För att exemplifiera kan man säga att dagens postmoderna rättsordning som konstitueras av lagar och förordningar motsvaras av moralen, emedan den bakomliggande juridiken motsvaras av etiken. Tillsammans symboliserar moral och etik *praxis* respektive *lära* (vilket även kan ses som en vedertagen filosofisk tes).

Moraliska krav och problematiseringar är en del av vår mänskliga existens, och exempelvis den normativa etiken behandlar frågor som rör hur dessa krav skall bemötas.¹⁰ För att undvika godtycklighet i vårt samhälle måste vi formulera vissa allmänna normer och regler. Här kan man se det som att de etiska principerna, förutom att vägleda vårt handlande angående konkreta moraliska problem (*praxis*) även ger oss möjlighet att i efterhand motivera varför vi handlade på ett visst sätt i en viss situation.

En något förenklad definition på tanken om personligt moraliskt ansvar, ger professor Collste utefter tre olika betydelsefaktorer,¹¹ där definitionen på ett subjektivt moraliskt ansvar blir då en enskild individ:

- är en moraliskt ansvarskännande person.
- har ett ansvar för en viss handling som han/hon utfört.
- har ett ansvar för något som ska ske i framtiden, det kan här avse en speciell handling som han/hon bör utföra (här kan man inordna de etiska dilemman som intervjurespondenterna resonerar kring under intervjun, de tar ställning till något som inte har hänt dem *per se* men som ur ett metaperspektiv kan realiseras utifrån deras konkreta känslor och tankar).

En fråga som uppkommer, och vilken jag riktar till läsaren att själv kontempera kring, är om dessa tre formella villkor för ansvar, även kan gälla för *tillfälliga grupper* i sin helhet? Detta kan vara intressant att fundera kring eftersom jag, som jag visar i mitt syfte, undersöker de gruppdynamiska processerna i tillfälliga grupper.

När det gäller det individuella förhållandet mellan etik och moral, så menar Peter Singer¹² att de mänskliga handlingar som utförs av egenintresse i en viss fråga, likväl måste vara kompatibla med mer allmänna moralprinciper ifall de skall kunna anses vara etiskt försvarbara. Detta skulle i så fall även kunna gälla för tillfälliga grupper, såtillvida att de enskilda individerna måste/bör ta hänsyn till gruppen som helhet för att grupprelationen skall bli positiv. Singer själv förklarar det på följande sätt: ”För begreppet etik för med sig idén om något som är större än individen [och/eller gruppen, egen anmärkning].”¹³ Etiken kräver enligt detta perspektiv, att vi som individer går utanför våra respektive Jag och Du, och istället sätter vår ”(tillfälliga) grupsituation” i ett större och mer universaliserbart samhällsperspektiv. Detta kan vi göra genom att försöka inta den ”opartiske betraktarens” roll då vi funderar kring något etiskt dilemma¹⁴, genom detta förfarande sätter vi in de enskilda delarna *situation*, *enskild individ* samt *grupp* i en större helhet. Det viktigaste enligt min egen uppfattning, är att då vi resonerar kring etiska dilemman så måste vi förhålla oss till det

¹⁰ Ibid

¹¹ Ibid, s 64

¹² Professor i etik vid Princeton University USA.

¹³ Singer, 1993/2002, s 21

¹⁴ Vilket det faktiskt visar sig att vissa av personerna i mina gruppintervjuer gör – se resultatdelen.

faktum att människor skiljer sig åt som individer; likväl som olika grupper kan skilja sig åt. Denna tanke utgår från den enskilde individen som en del av, men samtidigt även som en motpol till andra människor både i gruppen som i samhället. *Vi utgör alla tillsammans den legitima grunden för den relationella och samhällliga socialiteten.* Det handlar i stora drag om att genom skapandet av *lika hänsyn* i förhållande till den Andre så uppstår tillfället att kunna *ge lika möjligheter*. En humanistisk gruppdynamiskutveckling är beroende av en tro på den Andre, i mötet med andra människor måste vi legitimera dem genom vår sociala responsivitet; vi måste tro¹⁵ på det relationella *mötet*, för inom detta ryms våra sociala processer.

1.4.2 Tillfälliga grupper

De personer jag sammanfört i mina två gruppintervjudiskussioner kan karaktäriseras som "tillfälliga grupper", detta eftersom de endast är verksamma som en grupp i den kontext som denna uppsats frambringar. I ett socialpsykologiskt resonemang kan man säga att människan är en "socialt responsiv" varelse, detta är dock inte det samma som att påstå att hon är en gruppvarelse. Angående ovanstående resonemang säger Johan Asplund följande: "Att vara socialt responsiv är i princip bara att på ett eller annat sätt svara på en annan människas närvaro eller existens."¹⁶ Med andra ord så försigkommer den sociala responsiviteten det sammansatta och korrigerade sociala livet. Till detta lägger Asplund till tanken på att en "handfull främlingar" inte bör kallas för en grupp i strikt beteendevetenskaplig mening. Han menar vidare att "Gruppbegreppet kan och bör reserveras för mera varaktiga personkonstellationer."¹⁷ Vad jag behöver för denna uppsats är ett alternativ till gruppbegreppet, eller snarare en mer specificerad definition. Asplund presenterar ett sådant alternativ i sin bok *Det sociala livets elementära former* (1987), han lägger här fram begreppet "elementär gemenskap". Denna gemenskap karaktäriseras som: "... en eller flera personer, vilka är socialt responsiva gentemot varandra och sin omgivning, varvid responsiviteten inte tjänar något yttre syfte utan är ett självändamål."¹⁸ En elementär gemenskap kan i opposition till en "grupp" uppkomma mellan främlingar, vilka kommer i endast ytlig samt övergående kontakt med varandra. Men då jag inte anser att mina intervjurespondenter hamnar direkt under herr Asplunds definition på elementär gemenskap, bland annat på grund av att mina två intervjugrupper inbördes responsivitet faktiskt visar sig tjäna ett inre syfte och således inte bara besitter ett självändamål, så finner jag det lämpligare att begagna mig av begreppet "tillfälliga grupper" istället. Mina "tillfälliga" intervjugrupper skapar sig en egen legitimitet genom det relationella samspelet mellan de enskilda gruppmedlemmarna. Medlemmarna är medvetna om att den grupp de ingår i under själva intervjun är tillfällig även om detta inte är uttalat, detta hindrar dock inte dem från att agera som en dynamisk enhet – en tillfällig ansamling enskilda individer i dynamisk relation till varandra. Denna definition är viktig att ha i åtanke under analysdelen, då detta även är en förklädd kritik till de rådande gruppdynamiska teorierna. Jag avslutar denna rubrik med ett citat från Asplund, vilket lyder: "Det kan tänkas – men inte här bevisas – att en stor del av de viktiga socialpsykologiska fynd vilka går under beteckningen gruppdynamik i själva verket inte förutsätter några grupper. Det kan rentav tänkas att många gruppdynamiska fynd förlorar sin giltighet på gruppnivå."¹⁹

¹⁵ Credo ut intelligam (Jag tror för att kunna förstå).

¹⁶ Asplund, 1987/2004, s 205

¹⁷ Ibid, s 229

¹⁸ Ibid, s 229

¹⁹ Asplund, 1987/2004, s 230

1.4.3 Det "grupporienterade" som tradition – utifrån ett historiskt perspektiv

När det gäller förhållandet mellan grupper och den enskilda individen har David Riesman försökt närma sig den postmoderna medelklassens sociala karaktär i sin bok *Den ensamma massan* från 1950. Dessa tankar och teorier kan vara bra att ha med sig in i resultatdelen då intervjupersonernas sociala karaktärer härstammar från ett postmodernt "svenskt" klassamhälle. Riesman tar hjälp av en teori om "den inifrån styrda" och "den gruppstyrda" livsstilen²⁰, vilka får konsekvenser som bärare av skiljda former av sociala relationer. Den inifrån styrda livsstilen är en produkt av ett samhälle som kännetecknas av en ökad individualisering samt (post)modernisering.

Inom den gruppstyrda livsstilen är människan istället starkt beroende av andra personers samtycke, den gruppstyrda livsstilen är enligt Riesman en produkt av det postkapitalistiska samhället varifrån driften till konsumtion är ett av de viktigaste karaktärsdragen. Dessa två "livsstilar" (den inifrån respektive den gruppstyrda) står i historisk kontrast till den "traditionsstyrda livsstilen"²¹, vilken skapades inom ramen för ett traditionellt samhälle (såsom exempelvis bondesamhället och det feodala samhället), där de karakteristiska dragen var att människors tillvaro kontrollerades av relativt rigida etiska ritualer och sociala normer samt religionsetiska fingervisningar. Då det gäller den allmänna västerländska historiska utvecklingen säger Riesman följande: "Krigen, teknikens utveckling och övergången från inifrånstyrdhet till gruppstyrdhet har bragt den moraliserande stilen i vanrykte, både i dess indignerade och i dess entusiastiska variant [...] politiken blir, i det den påverkar människornas liv och formar deras erfarenheter och deras tolkningar av sina erfarenheter, själv en av de karaktärsdanande krafterna."²² Kontentan av detta resonemang blir enligt Riesman att: "om inflytelserika människor blev moralister, skulle de gruppstyrda människorna – just därför att de är gruppstyrda – också bli det."²³ Kortfattat menar Riesman att det finns tre olika personlighetstyper vilka är förankrade i de tre ovanstående historiska kategorierna (traditions- grupp- samt inifrånstyrd människa). Den inifrånstyrda människan kom i senare teorier att kallas för den narcissistiska personligheten, vilket för oss in på nästa rubrik.

1.5 Gruppdynamikens betydelse för den enskilde individen

Det förment gruppdynamiska perspektivet menar att: "To understand individuals, we must necessarily understand their groups."²⁴ Men i enlighet med Norbert Elias teorier, så råder det ett reciprokt förhållande mellan individer och grupper; således gäller även det omvända förhållandet att för att förstå grupper måste vi förstå de enskilda individerna. Enligt Kurt Lewin (1948), så kategoriseras en "grupp", i enlighet med rådande gruppdynamiska teorier, utifrån tesen om "interdependence among the members"²⁵. Som förklaring till detta menas att en "grupp" i de flesta fall är uppbyggd av en relation mellan dess medlemmar vilket i sin tur gör gruppmedlemmarna mer eller mindre beroende av varandra. Detta kan enligt min egen tolkning inte gälla för "tillfälliga grupper", då "beroendet" av de övriga gruppmedlemmarna endast kan infalla såvida gruppen existerar i ett längre tidsperspektiv. Det rådande gruppdynamiska perspektivet lägger stor vikt vid faktorer som gruppkaraktär,

²⁰ Riesman, 1950/1999

²¹ Ibid

²² Ibid, s 197-198

²³ Riesman, 1950/1999, s 198

²⁴ Forsyth, 1999, s 2

²⁵ Ibid, s 5

interaktionsmönster, gruppstruktur, utvecklingspotential, effektivitet, uppgiftsstyrning samt mål då de undersöker de gruppdynamiska processerna. Här anser jag att man missar en viktig faktor, nämligen gruppens relationella samspel vilket bygger på ett erkännande av den Andre samt en allmän empati. Generellt kan man säga att det finns två riktningar inom den gruppdynamiska forskningen, den ena är förankrad inom sociologin och är grupporienterad, och den andra är förankrad inom psykologin och är således individorienterad.²⁶ Det jag försöker göra med denna uppsats är att etablera en socialpsykologisk teori angående de gruppdynamiska teorierna, dock i detta fall förbehållit till ”tillfälliga grupper”.

I det större socialpsykologiska, men även på det individuella planet, så är det av stor vikt att vi kan tolka både våra egna men framförallt andra personers känslor och tankar ifall vi skall kunna fungera tillsammans. Här kommer begreppet *empati* in som en viktig del av vårt sociala liv, detta är en unik mänsklig kvalitet som gör att vi kan leva oss in i andra människors känslovärld. Förmågan till inlevelse är i sin tur underbyggd av kunskap enligt professor Göran Collste²⁷, och här blir den så att säga ”sociala” etikens uppgift både att hjälpa människan att leva sig in i samt förstå andra människor, men även att vägleda vårt eget handlande på ett ansvarsfullt sätt. Moralfilosofen Harald Ofstad definierar moral på följande sätt: ”Moral är att ta det allvarliga på allvar.”²⁸ Här vill jag fylla i med att empati är att erkänna för den Andre att vi besitter en moral, vilken i sin tur är socialt förankrad i vår relation till andra människor. Sören Kierkegaard och Jean-Paul Sartre ansåg att friheten är det utmärkande för människan, men med frihet följer dock även ansvar både inför sig själv som inför andra.²⁹ Ett gruppdynamiskt ställningstagande blir inte hållbart enbart för att en majoritet anser det vara riktigt, och vi kan med andra ord inte utan vidare reflexion förlita oss på vad olika konglomerat säger oss då det gäller etiska ståndpunkter, inte ens i tillfälliga grupper. Det finns således en mängd tendensiella faktorer i det postmoderna samhället vilka försvårar den enskilde individens hållning gentemot hans/hennes sociala grupp. Dessa faktorer kan sammanfattas i följande tre grupperingar:

Svårbegriplighet: I ett samhälle där vi ständigt möter nya tekniska system finns det en risk att tekniken upplevs som autonom. Konsekvensen kan då bli att specialisterna (teknokraterna) innehar kontrollen av utvecklingen där den enskilde individen reduceras till en passiv systemanvändare.³⁰

Svåröverblickbarhet: Då produktion och service i vårt samhälle i första hand sker hos storföretag och institutioner, så blir effekten i samhället att även samhällssegment såsom vård och utbildning får formen av rationaliserad stordrift. Men problemet för de som arbetar inom denna så kallade stordriftsorganiserade marknad (privat såväl som offentlig) blir att han/hon får svårt att se sin egen insats i det större sammanhanget – människan löper risk att bli det som Karl Marx benämnde för ”alienerad”³¹. De reella följderna får en allt mer tilltagande svåröverblickbarhet, vilket även inverkar på vår relation till andra människor.³²

²⁶ Levi, 2001

²⁷ Göran Collste är professor i tillämpad etik samt föreståndare för Centrum för tillämpad etik vid Linköpings universitet.

²⁸ Collste, 1996/2002, s 8

²⁹ Sartre, 1936-40/1992

³⁰ Collste, 1996/2002

³¹ Vid detta ”alienerade” tillstånd upphör vi att fråga efter målen för verksamheten samt konsekvenserna av vår egen arbetsinsats, vi ser alltså inte kopplingen mellan det vi själva utför och den färdiga produkten eller tjänsten som företaget och/eller organisationen säljer eller förmedlar. Boglind m fl. 1981/2000.

³² Collste, 1996/2002

Förtingligande: När den tekniska samt ekonomiska rationaliteten tillåts bli en styrande politisk princip, så riskerar vi att förlora känslan för det egentliga (och/eller ursprungliga) syftet med de tekniska och ekonomiska funktionerna. Om exempelvis det övergripande målet med vård och utbildning blir att hantera människor så snabbt och rationellt som möjligt, så blir våra sociala relationer förtingligade.³³

1.6 Uppsatsavgränsning

I denna skrivelse kommer jag i huvudsak att tillämpa mig av ett resonemang som kretsar kring de *gruppdynamiska processerna* samt det *relationella* (det vill säga de enskilda gruppmedlemmarnas relation till varandra) i förhållande till "tillfälliga grupper". Endast i ett sekundärt perspektiv kommer jag att påvisa dess sociala förhållande till samhälle och individ. Ur ett allmänt socialpsykologiskt angreppssätt sätter jag den *relationella gruppdynamiken* som uppstår hos tillfälliga grupper i centrum.

Ämnet för denna uppsats kan angripas från en mängd olika infallsvinklar samt kan till sitt omfång bli precis hur stort som helst. Min avgränsning bygger på en socialpsykologisk vinkling av problematiken och/eller undran inför ämnet som individuellt och grupprelaterat betingat.

Vad jag menar är att jag med denna uppsats försöker lägga fram en alternativ teoretisk aspekt på ett redan vedertaget begrepp, dvs. gruppdynamik. Att försöka precisera en uppsatsavgränsning kan såklart ses som ett motstånd till att gå "utan för ramarna" då det gäller den socialpsykologiska forskningen. Men avgränsningen behöver nödvändigtvis inte stå i motsatt förhållande till oförmedlat *aspektseende*. Jag avslutar min inledning/bakgrund med ett citat av Johan Asplund från hans bok *Om undran inför samhället*, detta lyder: "Rutinvetenskapen, med sina belägg och kvitton, är nödvändig. Men i begynnelsen var aspektseendet."³⁴

³³ Ibid

³⁴ Asplund, 1970/2004, s 128

2 Teori

Under denna rubrik presenterar jag de teoretiker jag ämnar använda mig av för min analys av resultatet. I första hand använder jag mig av Charles S. Peirce vars idéer inte fick någon speciell genomslagskraft under hans livstid, och hans arbeten var under lång tid opublicerade. Personligen anser jag att hans teorier är användbara inom en rad olika socialpsykologiska, psykologiska samt sociologiska problematiseringar, därför passar jag här på att göra läsaren uppmärksam på hans teoribildningar. Min andra teoretiker är Norbert Elias, vars teorier angående samhället som uppbyggt av enskilda individer passar väl in i min konstituering av begreppet ”tillfälliga grupper”. Jag avslutar respektive teoretikerpresentation med en liten konklusion.

2.1 Charles S. Peirce

Socialpsykologen Charles Peirce är för de flesta mest känd som filosof, dock är han internationellt känd som upphovsmannen till den amerikanska pragmatismen.³⁵ Peirce, som levde mellan åren 1839-1914, gjorde även stora insatser inom relationslogik, matematik och semiotik³⁶, men han gav också influenser till områden som estetik, idéhistoria, kosmologi och teologi. Under hela sitt akademiska liv var han ständigt motarbetad av i princip alla utom hans vän psykologen William James.

Peirces så kallade *begreppsrealism* kan belysas i ljuset av hans kategorilära, sina tre kategorier kallar han helt enkelt för *Förstahet* (Firstness), *Andrahet* (Secondness) och *Tredjehet* (Thirdness). Förstahet står för den svaga förnimmelsen av något; det vill säga *induktion*. Andrahet är en relation, den individualiserar och preciserar den vaga förnimmelsen till något bestämt – denna kategori möjliggör erfarenheten av ett objekt utanför subjektet – den relaterar helt enkelt till den Andre; det vill säga *deduktion*. Men liksom Hegel menade även Peirce att den mänskliga kunskapen kräver en tredje kategori. Tredjehet utgörs av föreställningen vilken förmedlar relationen mellan subjekt och objekt samt bestämmer dess innebörd; det vill säga *abduktion*. Peirce utviner så att säga begreppen *induktion*, *deduktion* och *abduktion* ur sin triadiska kategorilära, dessa är exempel på tre slags olika slutledningar där den sista, abduktion, står för ett hypotesskapande. Abduktion kan som begrepp sägas stå lite för sig själv inom logiken, den är som Peirce uttrycker det en ”ampliativ” form av slutledning, det vill säga den innehar inte någon formlogisk giltighet; men utan abduktion³⁷ vore ingen empirisk kunskap möjlig enligt honom.³⁸ Med andra ord, så reducerar *abduktionsprincipen* verklighetens komplexitet vilket i sin tur gör vår sociala verklighet mer fattbar. Själva poängen med Peirces kategoriseringar i Förstahet, Andrahet och Tredjehet är att han för samman de syntetiska slutledningarna (induktion och abduktion) med den

³⁵ En vetenskapsfilosofi som syftade till att befria vetenskapen ur dess positivistiska återvändsgränd till förmån för en konsekvensetisk och ansvarsbetonad linje.

³⁶ Redan före Saussures ”semiologi” framkastade Peirce idén om en generell teckenteori vilken han kallade för semiotik. I stora drag är det tanken om att teckensystem är olika koder eller regelsystem för vår mänskliga kommunikation inom olika gemenskaper (läs samhället). Ur Lübcke sid 503-504.

³⁷ Abduktionsprocessen kan exemplifieras enligt följande: Satsen ”Alla människor är dödliga” utgör översatsen eller premissen i en deduktion: ”Sokrates är en människa” utgör dess undersats och dessa två premisser ger följande deduktiva resultat: ”Sokrates är dödlig”. Om premisserna är sanna, är slutledningen nödvändigtvis också sann. De två syntetiska slutledningarna, abduktionen och induktionen, har en annan, en ampliativ ställning, eftersom bägge faktiskt leder till att vår kunskap ökar, men på skilda sätt. Satsen ”Sokrates är en människa”, deduktionens undersats, är en observationssats och enligt Peirce ett resultat av en abduktiv slutledning. Ur Peirce, 1891-1893/1990, s 13.

³⁸ Peirce, 1891-1893/1990

deduktiva ”analytiska” principen, samt påvisar hur de hänger samman på ett triadiskt sätt. Genom denna kritik av den positivistiska kunskapssynen (via abduktionsteorin) utvecklar han även en filosofisk syntes mellan Hume och Kant; dessa två teoretiker får genom Peirce en välförtjänt ”nytolkning” vilken på ett modernt sätt visar på deras relevans även för postmoderna tider. Peirce konstruerar en semiotisk förmedlingsteori där en övergripande forskargemenskap spelar en nyckelroll i syfte att ge uttryck åt ”subjekt-objekt” relationens förmedling – det relationella sätts alltså i fokus – och det är på detta sätt som abduktionsprincipen fungerar.

Vidare kritiserar Peirce den cartesianska³⁹ läran om *cogito, ergo sum*⁴⁰. Peirce menar istället att *Jaget* existerar som en konsekvens av att människan har lärt sig använda språket, vars teckenfunktioner skänker henne självinsikt och intuition, det diskursiva elementet är hela tiden närvarande hos Peirce.

För Peirce har den transcendentala syntesen en ställning av en hypotes, det vill säga en abduktiv slutledning, vilken då utgör blott ett stadium i en oändlig kedja av logiska slutledningar vars början eller slut vi inte känner till. Detta får som följd att den kunskap vi tror att vi förfogar över angående vår ”verklighet”, inte blir annat än en kvalificerad gissning. Här bör det även nämnas att Peirces socialfilosofi även kan kategoriseras som en ”logisk socialism.”⁴¹ På frågan om varför vi överhuvudtaget skall tro på någon form av forskning?, kan svaret enligt Peirce ligga hos ”abduktionslogiken” vilken enligt honom faktiskt kan ses som ett reellt sätt att närma sig det existentiella hoppet utifrån en logisk vetenskaplig utgångspunkt. Då det gäller uppkomsten av den *pragmatiska maximen*, vilket skede mellan åren 1871-1878 kan man kortfattat förklara den som att: regelbundenheter istället formuleras som – de verkningar som vi anser att objektet för vår uppfattning har – och som kan tänkas ha praktisk betydelse. Med andra ord betraktar Peirce den pragmatiska maximen som en logisk maxim vars enda syfte är att kontrollera om det finns någon som helst mening i teoretiska påståenden. Och enligt Peirce så följer det endast en praktisk levnadsregel av den pragmatiska maximen, vilken lyder: ”Do not block the road of inquiry.”⁴²

Då det gäller Peirces *fenomenologi*, så kallar han den för det första för ”faneroskopi” och det viktigaste elementet i denna ”fenomenologi” är hans triadiska kategorilära. De tre kategorierna är grundläggande existensmodi vilka är inspirerande av Hegels dialektiska stadier *tes*, *antites* och *syntes* samt av kristendomens treenighetslära (fadern, sonen och den helige ande). Nedanstående uppställning illustrerar sambandet mellan Peirces teorier:

1. Förstahet: dvs. existens oberoende av något annat – *induktion*.
2. Andrahет: dvs. existens såsom reaktion på något första – *deduktion*.
3. Tredjehet: dvs. existens såsom förmedling mellan något Första och något Andra – *abduktion*.

Inom socialpsykologin är Förstaheten en *känsla* eller en förnimmelse (feeling). En emotion däremot är en Andrahет, en reaktiv sinnesrörelse (sense of reaction), kan även förklaras som en sinnlig *handling*. Den socialpsykologiska kategori som motsvarar Tredjeheten, är allmänföreställningen (general concept) eller *förståelse*. När en känsla (feeling) avlöses av en annan, uppstår en reaktiv sinnesrörelse (sense of reaction), och när en speciell sådan uppträder

³⁹ Efter en filosofisk riktning av Descartes, vilken betonar en dualistisk uppfattning angående förhållandet mellan själen och medvetandet. En kunskapsteori som även betonar att kunskap har ett fundament av otvivelaktiga sanningar – eller så kallad ”justifikationism”. Ur Lübcke 1983/1991, s 87-88.

⁴⁰ ”Jag tänker, alltså existerar jag.”

⁴¹ Peirce, 1891-1893/1990

⁴² Ibid, s 19

upprepande gånger, eller på ett tydligt sätt, så bildar vi oss en förståelse för det uppkomna.⁴³ Ett annat sätt att illustrera resonemanget ovan, är att den första känsla vi får för något under exempelvis en diskussion, kategoriseras som en induktion. När vi sedan under samma diskussion blir emotionellt rörda av det *relationella samspelet*, så har vi gjort en deduktiv sinnesförnimmelse. När sedan dessa känslor och reaktiva sinnesförnimmelser (eller induktiva och deduktiva faktorer) kontraherar (kommer överens med varandra – sammanstrålar) så uppstår en förståelse för det diskuterade ämnet. Denna *förståelseprocess* är något som mina gruppintervjudiskussioner exemplifierar flera gånger under de båda diskussionerna. Det ovanstående är exempel på den ”abduktiva logiken”. Peirce själv uttrycker det så här: ”Förstaheten är begreppet för varat eller existerandet såsom oberoende av allting annat. Andrahet är begreppet för varat såsom relaterat till eller reagerande på något annat. Tredjeheten är begreppet för den förmedling varigenom ett första och ett andra bringas i relation till varandra.”⁴⁴

När det gäller den ”abduktiva logiken”, så visar den på en tredje väg att gå; nämligen en rationalistisk vetenskapsteori vilken är förankrad i ett socialt handlings samt interpretationssammanhang. Socialpsykologen George Herbert Mead kan sägas ha fört Peirces begrepp vidare till sociologin som grundläggande för teorin om Jagets konstitution.⁴⁵ Enligt Peirce är vår ”verklighet” inte enbart – det här och nu givna – utan den innehåller även en förståelse för det som skulle kunna bli verkligt i en framtid. Man kan även säga det som att värdet med den *abduktiva logiken*, ligger i att den ökar vår förståelse för hur vår ”verklighet” rimligen kan tänkas se ut. I samspel med andra individer så ökar vi ofta vår upplevda förståelse för den objektiv verkligheten. Inom de *relationella processerna* skapar vi oss en ökad förståelse genom att använda oss av abduktionsprincipen vid tolkandet av det sociala *per se*.

Då det gäller vår allmänna självmedvetenhet, så menar Peirce att varje kognition innebär ett medvetande, men med termen *självmedvetande* så avses emellertid kunskap om oss själva. Den rena apperceptionen innebär Jagets självhävdelse, jag vet ju att Jag existerar som fysisk person och inte bara att ett metafysiskt Jag existerar. Här kommer den Andres vittnesbörd om mitt Jag in, vilket ger upphov till en gryende självmedvetenhet.⁴⁶ Vidare menar Peirce att våra sociala övertygelser leder våra önskningar samt gestaltar våra handlingar, och i våra relationer till andra människor så kommer dessa till uttryck samt transcenderas genom abduktionsprincipen – vilket i en positiv bemärkelse ökar vår sociala *förståelse*.

När det gäller den etiska förhållningen, som kommer till uttryck hos mina intervjupersoner via de etiska dilemmana, menar Peirce att vi ofta som individer söker efter en tro som vi kan hålla för sann. Men ofta verkar vi hålla alla våra övertygelser för sanna, då detta bidrar till att förenkla vår bild av ”verkligheten”. Frågan blir här om vi även vill försöka ”förenkla” de andra gruppmedlemmarnas bild av ”verkligheten”, då vi socialt interagerar med andra personer i en tillfällig grupp? Då det gäller ”sanningarnas” tautologi, så menar Peirce så här: ”Ty sanning är varken mer eller mindre än den egenskap hos ett påstående, vilken består just i att tron på påståendet i fråga i kombination med tillräcklig erfarenhet och reflektion får oss att bete oss på sådant sätt att beteendet i fråga kan väntas bidra till att uppfylla de önskningar vi just då hyser. Att påstå att sanning skulle betyda någonting därutöver är att påstå att den inte har någon mening alls.”⁴⁷ I ett reellt perspektiv, så menar Peirce att människors vanor ofta får makt över oss till att hålla fast vid gamla och beprövade sociala övertygelser. Men genom en

⁴³ Peirce, 1891-1893/1990

⁴⁴ Ibid, s 155

⁴⁵ Se Meads bok *Mind, Self & Society* från 1934.

⁴⁶ Peirce, 1891-1893/1990.

⁴⁷ Peirce, 1891-1893/1990, s 68

kontemplativ reflexion över vår sociala tillvaro och de situationer vi däri hamnar, så kan man skapa sig en ökad förståelse och på detta sätt övervinna gamla ingrodda sociala och relationella ovanor. Genom att inte ha för rigida övertygelser, så får vi lättare för att utveckla vår egen självmedvetenhet i relation med andra människor. Peirce själv uttrycker det så här: ”Allt vi har att göra med är de egna tvivel och övertygelser, som under livets gång tvingar på oss nya övertygelser och skänker oss förmåga att betvivla våra föregående.”⁴⁸ Våra subjektiva övertygelser kommer förr eller senare att falla offer för någon annans övertygelser. Men genom att vara lite mer ödmjuka i vår subjektiva framtoning och relation till andra människor, så blir effekten att bägge/alla inblandade parter vinner.

2.1.1 Peirce konklusion

Då det gäller ett generellt samhällsperspektiv, så menar Peirce att ju mer organiserat ett biologiskt samhälle blir, desto mer blir det i stånd att utveckla vanor vilka tryggar samhällets livskvalitet. Men det generella är förvisso en ofrånkomlig komponent i ”verkligheten”, för den avkläda individuella existens eller verklighet som saknar varje form av regelmässighet, är en nullitet; kaos är intet.⁴⁹ *Med andra ord kan människan som social varelse inte existera enkom för sig själv*, vi är beroende av en relation till andra människor för att kunna utvecklas både individuellt som socialt samt i grupp. Jag avslutar denna konklusion med ett citat av Peirce vilket belyser den relationella gruppdynamik som uppstår i individgrupperingar: ”Jag anser den enda rimliga uppfattningen vara den att överallt där idéer kommer tillsammans så tenderar de att svetsas ihop till allmänna idéer; och var de än generellt förbinds med varandra, så styres förbindelsen mellan dem av allmänna idéer; och dessa allmänna idéer är levande känslor som breder ut sig.”⁵⁰ Detta citat hänger samman med Peirces begrepp Förstahet, Andrahet och Tredjehet då dessa karakteriseras av termerna *känsla*, *sinnlig handling* och *förståelse* – där det i Tredjeheten är *abduktionsprincipen* som skapar förståelsen.

2.2 Norbert Elias

Norbert Elias (1897-1990), är främst känd som sociolog men har även en stark historiefilosofisk ådra vilken är inspirerad av Immanuel Kant. Elias var bland annat assistent till Karl Mannheim, men han hade redan på 1920-talet läst sociologi i Heidelberg tillsammans med Talcott Parsons⁵¹. Elias är den förste tänkaren som vetenskapligt undersöker våra historiska processer vilka har lett fram till utvecklandet av de normer, seder, vanor och regler som vi ofta tar för givna i vårt samhälle. För Elias existerar inga teoretiska kategorier som bestående av varandras motsatser, och han menade även att varje samhälles normala tillstånd var, och skall vara, förändring.⁵² Han sade bland annat att: ”Människan är aldrig helt och hållet autonom, utan alltid beroende av andra människor.”⁵³ Våra mänskliga samhällen är således dynamiska till sin natur.

Människan är således både dynamisk som social till sin natur enligt Elias, och på detta sätt även etisk av sin natur. Genom att försvara eller stå upp för en åsikt och/eller inställning så försvarar vi vår rätt till våra sociala relationer. Om det ligger i vår natur att vara sociala samt

⁴⁸ Ibid, s 123

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Ibid, s 190

⁵¹ Vilken han senare kom att starkt kritisera.

⁵² Miegel & Johansson, 1996/2002

⁵³ Ibid, s 119

etiska, så kan man enligt detta resonemang betrakta det relationella som den gruppdynamiska processens viktigaste element. Eller som Norbert Elias uttrycker det i sin bok *The society of individuals*: "There is no doubt that the individual human being is brought up by others who were there before him; no doubt that he grows up and lives as part of an association of people, a social whole – whatever that may be. But that means neither that the individual is less important than society."⁵⁴ Vad Elias vill upplysa oss om är att samhällen faktiskt inte har en fysisk form som kan uppfattas av våra biologiska perceptioner. Vi kan med andra ord inte i egentlig mening se, höra eller ta på en fysisk existens av det samhälleliga *per se*. Utifrån detta resonemang kan vi sluta oss till att det inte är "cement" som binder samman oss människor i våra samhällen, det vi dock har enligt Elias, är en personlig/individuell funktion oavsett var vi befinner oss eller hur "tilfälliga" våra relationer än är.

Det ofta osynliga beteendemässiga regelverk, som samhället utgör, kan många gånger motverka vår spontana socialitet, en samhällelig etisk norm belägger ofta en låsning av vårt beteende utifrån specifika funktioner. Elias menar att: "The invisible order of this form of living together [som det postmoderna samhället erbjuder] offers the individual a more or less restricted range of possible functions and modes of behavior."⁵⁵ Dessa funktionslåsnings i vårt beteende får en intersubjektiv effekt eftersom vi ständigt interagerar med andra människor i våra liv. På detta sätt blir vi i det postmoderna samhället individer vilka endast har en funktion för andra individer, detta kan exempelvis jämföras med samlar- och bondesamhället vilka i stor utsträckning oftast gick ut på att den enskilde individen eller gruppen (familjen/stammen) skulle säkra sin egen fortlevnad.⁵⁶ Vidare säger Elias: "And if we talk of *social laws* or *social regularities*, we are referring to nothing other than this: the autonomous laws of the relations between individual people."⁵⁷ Det handlar således om en relation mellan del och helhet när man som Elias talar om samhälle och individ, men framförallt om en relation mellan individer eller grupper av individer. För mellan individerna vävs ett nät av relationer vilka lever i ett symbiotiskt förhållande med det omgivande samhället. En tendens till förändring hos samhället får således ofta en effekt på individnivå, men även det omvända förhållandet gäller; i annat fall kunde vi lägga ned all politisk och demokratisk verksamhet. Samhällets etiska hållning får alltså konsekvenser för den enskilde personens socialitet, eller som Elias skriver: "The form of the individual thread changes if the tension and structure of the whole net change."⁵⁸ I en vidare mer metodologisk bemärkelse blir det sociala och relationella förhållandet som uppstår mellan människor en bra väg att gå om man socialpsykologiskt vill närma sig den enskilde individens samt gruppernas dynamiska processer. Vilket i denna uppsats kan ställas i relation till de "tilfälliga" gruppernas dynamiska processer. "One must start from the structure of the relations between individuals in order to understand the psyche of the individual person."⁵⁹, och det är detta jag försöker illustrera samt närma mig genom mina gruppintervjudiskussioner. Då det gäller exempelvis tolkandet av mina intervjupersoners utsagor i denna uppsats, så kan man säga att den bygger på tolkandet av den sociala dynamik som skapas i respektive gruppintervjuer utifrån de etiska dilemmana.

Förnuftigt och rationellt tänkande måste struktureras runt något för att bli meningsbärande i en social kontext, speciellt då man förhåller sig till etiska dilemman. Elias ger en möjlig

⁵⁴ Elias, 1939/2001, s 11

⁵⁵ Ibid, s 14

⁵⁶ Här skulle man kunna koppla ihop ovanstående resonemang med Riesmans teorier kring den traditions- grupp- samt individstyrda människan ur ett historiskt perspektiv, det vill säga om utrymme och tid fanns!

⁵⁷ Elias, 1939/2001, s 16

⁵⁸ Ibid, s 32

⁵⁹ Ibid, s 37

tolkning när han säger: ”The traditional idea of a *reason* or *rationality* with which each person is equipped by nature as an innate peculiarity of the human species, does not conform at all well to the observable facts. [...] it is itself part of an image of man in which verifiable observations are strongly admixed with fantasies born of wishes and fears. The assumption that human thought functions automatically [...] in all situations, [...] is an amalgam of factual knowledge and a wishful ideal. Contained in it is a moral demand masquerading as a fact.”⁶⁰ Av detta citat följer att det moraliska *per se* inte kan likställas med sociala fakta, men därmed inte sagt att motsatsen – att en viss form av sociala fakta i en given situation/kontext inte kan vara sann. Det viktiga att tänka på enligt ovanstående citat, är enligt Elias att vi måste inse vår mänskliga bristfällighet och inte ta oss själva på för stort allvar, för det leder i så fall till att vi riskerar att skapa oss falska ideal vilka bottnar i vår mänskliga tendens att överkompensera i situationer där vi inte har alla fakta; vilket ofta leder till att vi generaliserar vår ”verklighet” i syfte att förenkla vår världsbild. Det blir alltså av största vikt att inom gruppdynamiska processer ta del av det som den Andre säger och ger uttryck för. Endast på detta sätt kan vi motverka våra egna intrycksbrister då det gäller uppfattandet av en specifik situation.

2.2.1 Elias konklusion

Elias visar följaktligen att det mellan mikro och makroplan samt mellan aktör och struktur går att fokusera på kopplingar och förbindelser vilka ligger bakom skapandet av både strukturer och individer. Elias menar att såväl struktur som aktör är sprungna ur en reciprok process, detta kan även uttryckas som att begreppen civilisation och kultur har utvecklats i förhållande till varandra, men att de historiskt sett har utvecklats till att få olika funktioner.⁶¹ Och det är genom utvecklingen av inlärd sociala mönster, som inverkar på den enskilde individens kontroll och beteende, som det vi allmänt kallar för civilisationsprocessen har framkommit enligt Elisas. Den dynamik som ligger bakom civilisationsprocessen står enligt Elias att finna i förändringar av de sociala relationerna. Han menar med detta resonemang att det ökande beroendet mellan människor från olika samhällsskikt har bidragit till ett ökat behov av mellanmänniskt hänsynstagande – här skulle man kunna spåra framväxten av det postmoderna empatibegreppet – som enligt undertecknad står att finna i det relationella samspelet mellan enskilda individer.

⁶⁰ Elias, 1940-1950/2001, s 79-80

⁶¹ Miegel & Johansson, 1996/2002

3 Metod

”Allt är en metafor.” (Goethe).

Då de skriftliga källorna och/eller teorierna samt intervjuresultatet är av central betydelse för denna uppsats, skall de i sig även uppfattas som empiri. Som *socialpsykologisk betraktelse* skall de även uppfattas som ett legitimt försök att på ett kontemplativt sätt infoga en filosofiskt reflexiv ansats till en ambivalent postmodernitet där *aspektseendet* blir av fundamental betydelse.

I förhållande till begreppet *metodologisk individualism*, vilket jag anser vara något av en förutsättning för den socialpsykologiska forskningen, så förklarade Max Weber ovanstående förhållande genom att säga att sociala fenomen skall förklaras utifrån de sociala handlingar som enskilda individer utför, och samhället skall förstås utifrån enskilda individers upplevelser, beslut och intentioner.⁶² Detta resonemang går synnerligen väl ihop med de teorier som Norbert Elias lägger fram, vilka jag presenterade under teoriavsnittet.

3.1 Vetenskapligt tillvägagångssätt

Allt som oftast är de fenomen vi betraktar inom socialpsykologisk forskning inte endast förenade med det man ser och/eller inte ser, de skall bättre uttryckt uppfattas tillsammans med själva forskningsprocessen *per se*, det vill säga i sin reella kontext. Det är först här man kan begynna att göra ett forskningsresultat *intelligibelt*. Här gäller det i min mening att som socialpsykologisk forskare hela tiden fråga sig hur pass självklar, så att säga, självklarheten egentligen är i vår sociala vardag.⁶³ Man får även en mångtydigare och mer dynamisk bild av förhållandet mellan teori och praktik enligt många samhällsforskare, via användandet av ett kvalitativt tillvägagångssätt. Detta kan även uttryckas som att man med en kvalitativ strategi startar sin forskning från resultatet varav teorin ses som en följd av det man undersöker.

Jag har för denna uppsats valt en *hermeneutiskt inspirerad diskursanalys* eftersom kommunikation av kommunikation ger en högre abstraktionsnivå – det vill säga en metakommunikation. Här ligger grunden för våra sociala relationer enligt mig, eftersom jag menar att våra sociala processer existerar som en underliggande metakommunikation i form av olika (semiotiska) tecken i vårt omedvetna. Inom den hermeneutiskt inspirerade forskningsfalangen används begreppet ”mening/innebörd” både om mänskliga sysslor som om resultaten av dessa sysslor. Det handlar således även om de meningsbyggande betingelserna för de mänskliga aktiviteterna⁶⁴, vilket gör att socialpsykologin blir ett utmärkt metodologiskt verktyg i undersökandet av de subjektiva betingelserna; vilka i stora drag kommer sig ur det *relationella* samt *emotionella*. Ur ett mer postmodernt forskningsperspektiv har hermeneutiken en tillämpning både som metodlära, men även som ett beskrivande tillvägagångssätt för olika samhällsvetenskapliga falanger med intentionen att möjliggöra en breddad meningsförståelse.⁶⁵ Hermeneutiken har sin historia i tolkning av

⁶² Gilje & Grimen, 1992/2003

⁶³ Asplund, 2004

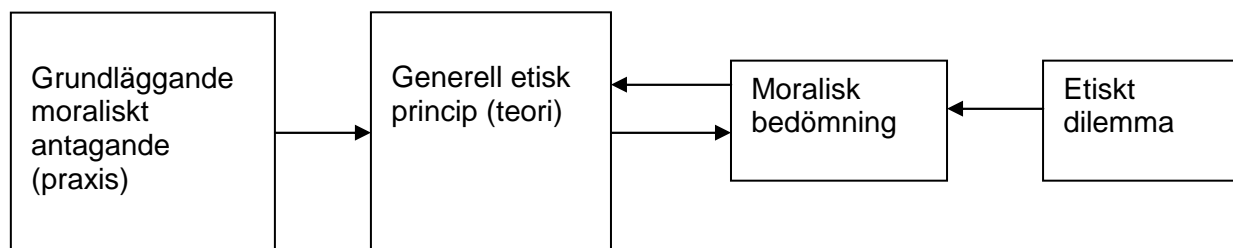
⁶⁴ Gilje & Grimen, 2003

⁶⁵ Ibid

teologiska texter vilka sedan kom att sprida sig till andra ämnen, hermeneutiken har även teoretiska överensstämmelser med Max Webers begrepp *verstehen*⁶⁶.

Då det gäller det diskursiva inslaget i min metod, kan man kortfattat redogöra för det enligt följande. *Det diskursiva existerar i kraft av den förståelse som språk användaren bemästrar angående uttryckets kommunikativa användning*, och således kan man som socialpsykologisk forskare via användningen undersöka dess bakomliggande faktorer – dess meningsskapande inom den relationella kommunikationen. De diskursanalyser vilka är mest etablerade av beteendevetenskapliga forskare åskådliggörs vanligen av två element. Det ena är att den humanvetenskapliga diskursanalysen i stort sett alltid är ”anti-realistisk”, det vill säga man förnekar all form av yttre definitiv verklighetsförklaring. Det andra diskursiva elementet är att denna form av diskursanalys oftast är ”konstruktionistisk”, den analytiska tonvikten hos det som uttrycks av intervjusubjekten ligger i den signifikativa kontexten ifråga.⁶⁷ Det är även viktigt att ta hänsyn till det faktum att varje individ, via diskursen, föds in i ett socialt sammanhang vilket har både en materiell konstruktionistisk närvaro som en pågående kulturell närvaro. Vår individuella perception har i sin exeges både en psykologisk samt emotionell sida, detta gör språkbrukets meningsbärande form nära förbundet med de känslor som uppkommer i det relationella sociala skeendet. Samhället i sig, blir på detta sätt intimt förknippat med de rådande diskurserna, Norbert Elias uttrycker det så här: ”Human beings are the only organism so far known who use a society-specific rather than species-specific primary means of communication.”⁶⁸

När vi som socialpsykologiska forskare värderar en handling ger vi uttryck för en känsla. Värderingskonflikter har således sin grund i våra olika mänskliga förhållanden till termer som ”tycke och smak”, det finns i detta avseende en väsentlig divergens mellan det socialpsykologiska studiet av exempelvis gruppdynamik och etik jämfört med de ämnen som naturvetenskapen studerar. När vi reagerar (emotionellt), så ger vi uttryck för en känsla inför något, denna känsla kan vi således även uttrycka i ett etiskt omdöme. Om någon ifrågasätter vår reaktion, så försöker vi automatiskt ange skäl till varför vi reagerade som vi gjorde. Och vårt emotionella uttryck kan vi oftast motivera utifrån en eller flera generella etiska principer. Denna process kan se ut enligt följande modell, vilken är en något förändrad metodologisk princip utifrån professor Collstes original modell för moraliskt rättfärdigande.⁶⁹

Figur 1. Modell för moraliskt motiverande utifrån etiskt dilemma

⁶⁶ Förståelsen skall (eller bör) även ”förstå” det meningsinnehåll och/eller de värden vilka ligger till grund för handling, detta ansåg herr Weber att man på ett förträffligt vis kunde göra med hjälp av hans ”idealtyper”. Lübcke, 1983/1991.

⁶⁷ Bryman, 2004

⁶⁸ Elias, 1987/2001, s 192

⁶⁹ Collste, 1996/2002, s 17

I figur 1 illustreras hur den dynamiska processen i *gruppintervjudiskussionerna* med mina respondenter konstrueras rent metodologiskt, både för varje enskild individ men även på ett grupprelaterat plan. Det som dock händer i gruppen som helhet är att varje person även måste ta in de andras bedömning i förhållande till sitt eget antagande, det är detta som bildar dynamiken i grupperna. Än en gång vill jag påpeka att jag vid bedömningen av mina gruppintervjuer förhåller mig till tre faktorer, vilka är *situation*, *enskild individ* samt *grupp* då det gäller den kommande analysen av diskussionsutfallet. Själva konstitueringen av moraletiska dilemman, utgörs av att ett specifikt etiskt dilemma stöds av en etisk princip men ifrågasätts av en annan. Ett annat sätt att uttrycka det skulle kunna vara att de regulativa principerna (praxis) ställs i kontrast till de konstitutiva (teori). Utifrån denna process kan vi således ställa frågor och/eller påståenden som kräver att respondenterna ifråga måste ta ställning kring vilken etisk princip som väger tyngst. Och genom den kommunikativa process som uppstår via de etiska dilemmana, kan vi iakta den gruppdynamiska processen.

3.2 Frågeställningens operationalisering

Vägen från den abstrakta frågeställningen till de konkreta etiska dilemmana, tog sig uttryck i form av en generell problematisering utifrån det underliggande syftet. Detta ger en anledning till att vidare och mer analytiskt resonera kring den "verklighet" som man på grund av undersökningsfenomenet rör sig inom. En ökad förståelse för fenomenet "gruppdynamiska processer i tillfälliga grupper" är målet, och ifrågasättandet av detsamma är medlet eller verktyget man som forskare har att använda sig av.⁷⁰ Det filosofiska perspektiv som ligger till grund för min frågeställning är det socialpsykologiska. Den metodologiska operationaliseringen kommer ur en abstrakt problematisering av det fenomen jag har valt att belysa – vilket i mitt fall handlar om *gruppdynamiska processer och relationer i tillfälliga grupper*. Den övergripande tanken är att på ett vetenskapligt sätt, genom operationaliseringen av frågeställningen, bringa begreppslig distinkthet till det vetenskapliga problemets konstituering.

Valet att arbeta med etiska dilemman, vilka jag ställer till mina två grupper på fyra respektive fem personer, har sitt ursprung i en tanke angående den *relationella dynamik* som uppstår i en liten grupp då de socialiserar kring ett specifikt fenomen/ämne. Gruppintervjudiskussionerna får genom detta förfarande karaktären av ett *diskussionsforum* vilket kretsar kring respondenternas moraliska och etiska inställning till saker och ting som representeras av de etiska dilemmana; detta är tänkt att synliggöra den *sociala sfär* i vilken fenomenet "gruppdynamik" framträder. De etiska dilemman som jag valt för denna uppsats (se bilaga 1), skall sålunda ses som en diskussionsmall och/eller ett startskott för en kommunikation mellan respondenterna.

Det intressanta i mitt metodologiska förfarande, är att jag "mörkade" mitt egentliga syfte med denna uppsats för mina intervjupersoner. Jag kände mig tvungen att föra dem lite bakom ljuset för att kunna närma mig de gruppdynamiska processerna på bästa sätt.

3.2.1 Avgränsning

Avgränsningens "dilemma" ter sig enligt undertecknad som en medvetenhet om de olika val som forskningsprocessen för med sig. Det är en vetenskap i sig att kunna avgränsa sig, att helt

⁷⁰ Bjereld, m fl. 2002

enkelt kunna välja vilken riktning det valda forskningsområdet skall utgå från och att sedan förhålla sig till denna metodologiska riktning på ett *stringent* sätt. En styrning/precisering underlättar ofta det praktiska förfarandet samt igångsättandet av forskningen. Men på samma gång inskränker man den fria ”vetenskapliga anden”, och riskerar att som forskare hamna i redan djupt inkörda akademiska hjulspår – vilket många gånger aldrig resulterar i att ny kunskap genereras. Reifikationerna⁷¹ i sig och inte de sociala fenomenens komplexitet ligger då till grund för kunskapen om ”verkligheten”, detta anser jag att man som socialpsykologisk forskare bör vara väl medveten om då man är i startfasen av sin forskning.

3.2.2 Urval

Ur kategoriseringssynpunkt så ligger det nog närmast till hands att beteckna mitt urval som en förening mellan bekvämlighets- och/eller tillfällighetsurval samt ett sannolikhetsurval.⁷² Från en bekvämlighetsmässig aspekt ligger faktorer såsom tillgängligheten till intervjusubjekt samt den övergripande tidsfaktorn som ett underliggande kriterium.

Urvalet består av sammanlagt *nio personer* (tio med mig) vilka jag har valt utefter kön och ålder. Av de nio är det *sex stycken kvinnor* och *tre män*, men här anser jag att då jag själv som intervjuledare är med i intervjukontexten på ett konkret sätt så räknar jag in även mig själv som en del av helheten. Detta ger då en något jämnare könsfördelning i grupperna även om det blir en övervikt av kvinnor. Åldersspannet mellan intervjurespondenterna ligger från tjugo till sextiosju år. Jag har tagit hjälp av två stycken ”gatekeepers” för att få tillgång till mina intervjurespondenter. Den ene är verksam inom gymnasievärlden och den andre inom den ”innovativa” falangen av näringslivet. Som framgår under det kommande etik avsnittet är mina gatekeepers anonyma likväl som de övriga respondenterna.

3.2.3 Praktiskt tillvägagångssätt

Mitt val av metod inbegriper två gruppintervjuer, vilka är gjorda utifrån en semi-strukturerad mall bestående av olika etiska dilemman (se bilaga 1). Den *första gruppintervjun* bestod av fyra personer förutom mig, där jag styrde diskussionen utifrån de etiska dilemmana. Fördelen med semi-strukturerade intervjuer är att trots att man följer en intervjuguide (vilken i huvudsak kommer att bestå av etiska dilemman) så uppnår man i själva intervjusituationen en hög grad av flexibilitet.⁷³ Betoningen hamnar under intervjusituation på faktorer som erfarenhet, tolkning samt uppfattning av moralfenomenet ifråga i förhållande till olika gruppdynamiska faktorer.

Den *andra gruppintervjun* bestod av fem personer förutom mig och utfördes i största möjliga mån på samma sätt som den första. Sammantaget utförde jag mina intervjuer med nio olika personer med varierande ålder och kön, dock konstituerade i två ”tillfälliga grupper”. På det konkreta planet så väljer jag att presentera det reella intervjuförandet mer ingående under min resultatdel.

⁷¹ Med reifikation menas ”misstaget” att betrakta ett abstrakt begrepp som något konkret och verkligt, samt att förse det med kausal förmåga. Korsnes (red.) m fl. 1998/2003.

⁷² Bryman, 2004

⁷³ Ibid

3.3 Etik

När det gäller sådant som *anonymitet* och *forskningsetiskt tillvägagångssätt*, så informerade jag först mina gatekeepers som sedan i sin tur informerade de övriga intervjupersonerna om hur intervju-sessionerna skulle organiseras. När sedan alla intervjupersonerna var initierade, informerade jag själv dessa lite mer ingående om vad som skulle hända under själva intervjutillfällena. Ingen fick dock ta del av de etiska dilemmana innan intervjuerna, dock visste informanterna att det skulle röra sig om en diskussion angående moral och etik i all anspråklöshet, men inte att det *egentliga syftet* var att observera/undersöka de gruppdynamiska processerna i tillfälliga grupper. På detta sätt skulle man kunna säga att jag utförde både intervju och observation under experimentella former. Detta anser jag inte vara oetiskt ur ett forskningsperspektiv, utan snarare en förutsättning för att kunna närma mig fenomenet i fråga på ett så oförmedlat sätt som möjligt. Intervjupersonerna fick under ett tidigt stadium veta att de kommer att vara anonyma i uppsatsen samt att diskussionen inte på ett direkt plan involverade några personliga frågor angående dem själva. Själv lindrade jag mitt ”moraliska” forskningsanspråk genom att bjuda på en väl tilltagen fika under båda gruppintervjutillfällena. Detta uppskattades kulinariskt, men tog även bort fokus från det faktum att inte alla intervjupersonerna kände varandra.⁷⁴

3.4 Förförståelse

Med förförståelse menas något som existerade före den ”förståelse” man har fått genom forskningsförfarandet i sig. Här kan det vara på sin plats att konkretisera vad som först och främst menas med förståelse samt vad jag själv har för inställning till begreppet. *Filosoflexikonet* ger en något fantasilös förklaring vilken lyder: ”Förståelse av ändamålet med en handling och därmed meningen bakom den (till skillnad från förnimmandet av en blott fysisk rörelse).”⁷⁵ Men innebörden ligger ändå hos det hermeneutiska tolkandet som infinner sig i det relationella, det vill säga inom det sociala samt det bakomliggande hos vårt mänskliga agerande. Då det gäller socialpsykologin, ligger betoningen av förståelse hos meningen med en social relation samt de faktorer och krafter som är verksamma i dessa processer. Inom den socialpsykologiska falangen skulle man kunna drista sig att påstå att då meningsskapandet ligger inom de mänskliga psykiska processerna, så är vår förståelse av andra personers meningar identisk med en kunskap om deras psykiska processer. Här ser vi den stora skillnad som föreligger mellan socialpsykologin och sociologin, då den senares förståelse istället är identisk med en kunskap angående samhällliga processer. Förståelse på ett mer teoretiskt plan är ofta bundet till begreppet mening. Denna mening konstrueras efter hur man som individ förhåller sig till sig själv (intra-subjektivt), till andra människor (inter-subjektivt) och till sin sociala omgivning (det samhällliga).⁷⁶ På ett något allomfattande metodologiskt plan kan man säga att all kunskap förutsätter att det man (som människa, medborgare eller forskare) tror sig ha kunskap om, har man endast kunskap om mot bakgrund av en meningshorisont (i detta fall socialpsykologisk forskningshorisont) vilken man förstår sig på vid tolkandet av det ”kända” eller upplevda som något visst och/eller sannolikt.⁷⁷ Det narrativa kommer i förgrunden för det analytiska meningsskapandet via den relationella

⁷⁴ De som kände varandra kan ändå sägas vara någorlunda färska i sina bekantskaper, förutom två personer vilka var (och fortfarande är ett par).

⁷⁵ Lübcke, 1983/1991, s 182

⁷⁶ Ibid

⁷⁷ Alvesson & Deetz, 2000

dynamiken mellan mig som forskare och det jag undersöker. Vilket med andra ord är detsamma som att det kommunikativa berättandet ligger till grund för det hermeneutiska ”tolkandet”, vilket sker i den dialektiska processen mellan undersökningsfenomenet och den person som iakttar, i detta fall: jag kontra mina två intervjugrupper.

På det konkreta planet består min akademiska förförståelse av studier inom sociologi, arbetsvetenskap, psykologi samt arbetspsykologi. Dessa ämnen tar i första hand fasta på den rådande, mer psykologiskt förankrade, inställningen till begreppet gruppdynamiska processer. Detta är något som jag i denna uppsats aktivt försöker ta avstånd från, i syfte att undersöka andra faktorer som kan vara viktiga för den dynamiska relationen inom grupper.

3.5 Kritisk reflexion

När det gäller ämnet för denna uppsats, så hamnar man ovillkorligen på ett metafysiskt plan under vissa delar av forskningsarbetet. Detta i sin tur gör att man som forskare riskerar att hamna i resonemang vilka kan te sig något ”ovetenskapliga” på grund av sin abstraktionsnivå. Här kan en del av den kritiska reflexionen vara att förhålla sig kritisk till den rådande metodkritiken. Det vill säga vara kritisk till kritiken. Vad jag menar är att det är viktigt att man som forskare uttrycker vad man själv anser vara problemet både med den egna metoden samt med de metoder som uppvisar en kritik mot den valda ansatsen.

Det gagnar varken mig som uppsatsförfattare, mina intervjurespondenter eller läsaren att veta (eller ens spekulera kring) om vilken part i resultatet som har rätt eller fel angående de etiska dilemmana. Det väsentliga är att vi genom vår sociabilitet uppnår ett stadium där vi kan förhålla oss till varandras åsikter på ett oförmedlat och otvunget sätt, där grupperna hamnar i fokus trots att de är tillfälliga. Denna process ställer *relationen* i centrum, det sociala rummet blir bärare av den diskussion som uppstår mellan oss som individer i gruppen. Den relationella dynamiken trimmar vår förmåga till empati, vilket i sin tur gör att vår sociala bedömningsförmåga växer. Vi har då skapat ett utökat socialt rum vilket ger oss en större handlingsfrihet samt förmåga till att bedöma de sociala situationerna. Genom detta förfarande sätter vi oss själva i centrum genom att sätta den Andre i centrum, vilket får effekten att vi sätter gruppen i centrum. Vi ökar med andra ord förståelsen för oss själv genom att bättre lära oss förstå andra. Detta förhållande kan säkerligen gälla även i den reciproka dialektiken mellan individ och samhälle, Henry David Thoreau säger följande i sin artikel *Om civilt motstånd*: ”Måste medborgare ens för ett ögonblick eller i något avseende, överlåta sitt samvete på de styrande? Om så vore, varför har då varje människa ett samvete? Jag anser att vi bör vara människor först och främst och undersåtar därefter. Det är inte lika önskvärt att visa respekt för lagen som för det rätta. Den enda skyldighet som jag har rätt att gå med på är att vid varje tillfälle göra det jag anser rätt.”⁷⁸ Vad jag menar utifrån Thoreaus citat, är att vi måste förhålla oss kritiska till vår omgivnings anspråk. Men det viktigaste är att vi vet vad vi förhåller oss kritiska mot och således inte kritiserar enbart för den akademiska världens tradition kring kritisk reflexion. Rätten att kritisera kan verka självskrivet, men den blir betydelselös om den inte ställs i relation till meningen med kritiken. I fallet för denna uppsats är meningen med en kritisk reflexion att jag som forskare/författare *själv* får tillfälle att kontempera kring meningen med mitt eget forskningsämne. Detta anser jag mig nu ha gjort, och går därför raskt vidare till förhållandet kring den allmänt meningsskapande metoden som socialpsykologin kan bidra med.

⁷⁸ I originalet ser det ut så här: ”Must the citizen ever for a moment, or in the least degree, resign his conscience to the legislator?” Efter denna fras frågar sig Thoreau varför samhällsmedborgare många gånger trots allt lämpar över sitt samvete på de styrande, han säger: ”Why has every man a conscience then? Och han fortsätter med orden: ”I think that we should be men first, and subjects afterward.” Ur *Civil Disobedience* 1849/2000, s 9.

3.6 Socialpsykologins meningsskapande metod – den relationella dynamikens sfär

Det vi kan sluta oss till rent metodologiskt är att det många gånger faktiskt kan vara lättare att acceptera så kallad "kvasivetenskap" än vad det kan vara att ta till sig den empiriska vetenskapen vilken vilar på fakticiteter, dock kontextuella och stadd i ständig förändring. Detta ovanstående resonemang skulle kunna förklaras som "det vanemässigas illusion", eller med andra ord; det vi är vana att se tror vi oss också förstå och då oftast utifrån profana och/eller historiskt förankrade förklaringar. Kvantfysikern Brian Greene säger så här: "Erfarenheten präglar intuitionen. Men den gör mer än så: erfarenheten skapar den ram innanför vilken vi analyserar och tolkar det vi upplever."⁷⁹ Erfarenheten kan här ur ett socialpsykologiskt förhållningssätt likställas med förförståelse, vilken är den horisont man låter sitt forskaröga svepa ur. Vår samlade erfarenhet kan med andra ord både hjälpa oss men även stjälpa oss.

All forskning och vetenskapsuppbyggnad måste vara fri och obunden, med detta menar jag att forskningen aldrig får falla offer för modenycker eller ekonomiska intressenter vilka har ett syfte att styra in forskning på banor som ger kortsiktig ekonomisk vining för ett fåtal aktieägare. Det är inte heller fruktsamt att särskilja olika forskningsämnen med vattenfasta skott. Det är alltid mångfalden och möjligheten till "omöjliga" jämförelser som för vetenskapen framåt, exempelvis är kvantmekanik inte långt från ämnet filosofi, och här gäller det att främja ett samarbete mellan olika fakulteter för att kunna gå vidare. Det är detta som jag anser vara en del av socialpsykologins mening i det större perspektivet – som bärare av ett *aspektseende*.

⁷⁹ Greene, 1999/2002, s 233

4 Resultat

”Det goda som jag vill det gör jag inte, men det onda som jag inte vill, det gör jag.”
(Romarbrevet 7:19)

När allt kommer omkring, så har man i slutändan endast sitt resultat som representerar det som egentligen hände under forskningsprocessen. Och då man som jag använder sig av ett kvalitativt samt hermeneutiskt inspirerat förfarande, baserat på en diskursiv analys, så innebär detta att man ur ett forskningsmässigt tillvägagångssätt bör presentera sitt resultat så individ- och situationsnära som möjligt. Min intention är att det skall vara intervjupersonernas röster som styr resultatredovisningen i så hög grad som möjligt. Men då jag, vilket jag redogjorde för i min metod, anser mig vara en verksam del av intervjukontexten så blir det nästan oundvikligt att inte lägga in ett visst mått av analys redan under presentationen av mitt resultat. Så på det hela taget bör läsaren redan nu börja uppfatta den kommande resultattexten som en ”mjukstartad” analys. Av utrymmesskäl har jag dock varit tvungen att bortse från en stor del av de båda gruppintervjuernas material, jag har nästan sex timmars diskuterande inspelat vilket som resultatdel hade blivit större än hela denna uppsats. Utifrån detta har jag valt att ta med det som fastnade mest hos mig själv under intervjuerna, därmed inte sagt att det övriga bara är svammel. Men av tids- och utrymmesskäl så måste jag sortera hårt i mitt material, vilket jag hoppas att både läsaren som intervjupersonerna har överseende med.

Jag presenterar resultatet utifrån faktorerna *situation*, *enskild individ* och *grupp*, dessa termer är något som jag tar upp redan i inledningen samt i metodkapitlet. Dock är den väsentliga uppdelningen baserad på mina två intervjugrupper, och utifrån dessa kommer underrubrikerna ”intervjukontext”, ”den personliga responsen” samt ”den gruppdynamiska processen” vilka bygger på det tre ovanstående faktorerna. Som avslutning gör jag en liten föranalys vilken leder oss vidare in i analysavsnittet.

4.1 Gruppintervju nummer ett

Denna intervju utfördes fredagen den 17 november mellan nio på förmiddagen till klockan tolv hemma hos intervjuledaren. Förutom mig som intervjuledare var det fyra respondenter närvarande (fem med mig inräknad), dessa hade fått en kort beskrivning av vad som skulle ske, som exempelvis att det var en gruppintervju och att vi skulle diskutera kring olika etiska dilemman; samt viktigast av allt de skulle bli bjudna på en ordentlig frukost. När alla var närvarande redogjorde jag lite mer ingående för vad jag hade tänkt mig skulle ske under intervjun, och respondenterna presenterade sig sinsemellan. Respondenterna, vilka för anonymitetens skull har fått nya namn, var Anton född -86, Benjamin född -39, Cecilia född 65 samt Doris född -73. Stämningen kändes redan från början ganska uppsluppen, och diskussionen började så fort respondenterna gav sig i kast med frukosten, alltså innan jag hunnit ställa några dilemman över huvudtaget – situationen kändes med andra ord som gynnsam – och socialiteten spirade.

4.1.1 Intervjukontext (situation)

I och med jag ställde det första etiska dilemmat (se bilaga 1), så ändrades karaktären på diskussionen ganska fort – allvaret lägrade sig – och respondenterna satte sig villigt in i det etiska dilemmats kontext. Detta var något som höll i sig under hela gruppintervjun, dock med skillnaden att det kontemplativa djupet ökade parallellt med att det sociala diskussionsrummet vidgades. Detta skedde dock inte förrän vid slutet av intervjun, någonstans efter dilemma fem och sex. Dock finns en tendens under hela intervjun att de yngre i högre grad än Benjamin vill förenkla och generalisera då de börjar diskutera kring de olika dilemmena. Många gånger ”slänger” Anton ur sig ett konstaterande med följden att så här är det, detta, till en början förenklande av dilemmasituationen gör i och för sig att diskussionen aldrig slumrar till, utan den stöts och blöts under hela intervjuförloppet. Och som sekundär effekt får diskussionens sociala del en uppgift som kan liknas vid ett upprätthållande av den situation som respondenterna befinner sig i – det kontextuella.

4.1.2 Den personliga responsen (enskild individ)

Den första person som resonerar kring dilemma nummer ett var Anton, och han sade bland annat så här: Alltså, frågan är ju om man egentligen hade gått med på att svära att inte säga nått ifall man vetat att det inte var första gången då, från början alltså, för i så fall hade jag nog sagt då jag blev konfronterad, att det fick du nog ta upp med han, för jag hade inte stått där och sagt att jo jag såg det och det [...] så tror jag att jag hade tänkt liksom, ja jag hade inte stått där och predikat ut vad jag hade sett liksom, jag tror det hade blivit bäst så. Direkt efter detta uttalande flikar Doris in: Jo, för samtidigt vill man ju vara snäll nog och säga att här står det inte riktigt rätt till, men samtidigt vill man ju inte vara den som skvallrar. Nu kastar sig Benjamin in i diskussionen och menar att: I första skedet hade jag tagit honom i maten och sagt att så här betar man sig inte. Här frågar intervjuledaren om han menar vid julbordet? Och Benjamin svarar: Just så, då hade man tagit honom avsidet och berättat för honom att så här bär man sig inte åt, samtidigt hade jag nog inte lämnat ut honom till hans fru, utan jag hade nog gått tillbaka till honom och sagt att det var denna gången det, nästa gång för du klara dig själv, men i första skedet hade jag tagit honom direkt och sagt att så här bär man sig inte åt. Mellan frukost tuggorna menar Doris att: För mig som tjej och i förhållande till mina tjejkompisar, så vid det ögonblicket man ser att det börjar bli något annat så att säga, mellan en kompis och någon annan, så brukar vi oftast blanda oss i det. Här frågar intervjuledaren om man verkligen gör det? Doris svarar: O ja, det gör man. Och nu säger Anton så här: Jo, så brukar det ju funka i grabbgänget också, alltså om man vet att en kille har en flickvän, men man ser honom med en annan, och detta börjar gå lite över styr, så brukar man gå fram och säga -har inte du flickvän hemma eller? Och då brukar dom andre försvinna ganska kvickt, eller så tar man bara han och går. Nu bryter Benjamin åter in i

diskussionen med att säga: Det finns ju en annan aspekt också på det, och det är ju att man måste vara absolut säker på att det verkligen är frågan om otrohet, för det kan ju faktiskt vara något helt annat. Och nu säger alla de övriga (Anton, Cecilia och Doris) nästan i kanon, att jo, helt klart kan det vara så. De instämmer alla i det resonemang som Benjamin lägger fram. Benjamin menar att: Han kan ju ordna en överraskning åt sin fru, den främmande kvinnan kan ju vara en kläddesigner eller vad som helst, jag menar, det är så lätt att döma vid första blicken. Detta instämmer alla högljutt med. Här frågar intervjuledaren om det kan vara så att man vid första skedet dömer efter sin egen referensram, efter sitt eget personliga tycke? Och så menar alla respondenterna att det nog många gånger är. Här säger Benjamin: Ja, jag är ju övertygad om att det är lätt att dra förhastade slutsatser av det man ser och hör.

Som respons på det tredje dilemmat, säger Anton så här: För det första så är det ju inte den bästa platsen på jorden [en diktaturstat] det blir ju en fråga om vad person B är efterlyst för, beroende på vad det är som exempelvis är belagt med dödsstraff i detta land, så hade jag nog ändå spelat dum och sagt att jag inte sett honom, person B alltså, jag hade varit lojal mot min kompis och försökt gömma honom så gott det går, är det en sak som jag själv tycker är fel, så hade jag försökt göra vad jag kunde för denna person. Nu bryter Doris in och menar att så enkelt kan det ju inte vara, hon säger: Men, man måste ju fundera kring om man har familj exempelvis, så har man ju ansvar även för deras säkerhet, de kan ju råka illa ut för något som jag gör, även om det är på grund att jag hjälper någon annan, jag menar, man har ju ofta fler än sig själv att tänka på, jag kanske inte vill offra hela mitt liv för detta, och ... här slänger sig Cecilia in i diskussionen med orden: Man har ju sina barn att tänka på förutom sig själv, för har jag barn är jag nog lite mer aktsam. Utefter detta inlägg av Cecilia så säger Anton så här: Alltså, Men, nu, ja där ser man, ja där tänker man direkt, alltså nu när jag tänker på en sån här sak så tänker jag på den bara utifrån mig själv, alltså att det bara är jag, och i min situation så tror jag att jag hade chansat då, så känns det som. På detta svarar Cecilia med: Ja där hade jag nog tänkt samma som du, om man inte hade varit förälder så, och om det hade stämt med mina egna åsikter. Då det gäller följdfrågan, angående vad som är skillnaden mellan brott och straff i en diktatur och i en demokrati, så menar Anton att: Man har ju blivit präntad om vad som är rätt och fel ända sedan man var liten, och det känns ju mer fel i din egen moral att råna en bank än att sätta sig upp mot en regims lagar och regler, för det är ju inte fel att tycka och tänka vad du vill. Här frågar jag om yttrandefriheten går före en allmän lag och ordning, och det tycker allihop att den gör. Och när det gäller begreppet demokrati, så lägger jag fram att man inte ens i USA som är världens främsta demokrati får tycka precis vad man vill. Här svarar Doris så här: Nej, men det är ju dom själva som säger att de är världens främsta demokrati. Och detta får stå som slutpunkt för det tredje dilemmat.

Under diskussionen kring det fjärde dilemmat, så lägger helt plötsligt Benjamin in en ny vinkel på problematiken kring den medicinska forskningen, han säger: När det gäller

hur man kommer att kunna reparera människor i framtiden, vilken teknik det än må gälla, så får vi inte glömma att denna medicinska teknik i första hand är till för de rika länderna, man lämnar alltså ut resten av jordens befolkning till att klara sig bäst de kan, bara så länge vi i västvärlden klarar oss så är allt bra, för hur det än är så är det ju de fattiga länderna som får lida mest av de sjukdomar och farsoter som drar fram, se exempelvis bara när det gäller aids, vissa länder i Afrika kommer att halveras befolkningsmässigt bara för att man inte satsar på att hjälpa dem med västerländsk forskning, och jag tror även att det tystas ned en hel del bara för att det inte skall bli en opinion hos oss i väst. Här bemöter Anton Benjamins utläggning genom att säga: Jo, men samtidigt är det ju så här att vi har olika utvecklingsgrad på våra samhällen, och frågan är om de rika länderna överhuvudtaget skall lägga sig i u-ländernas utveckling i den grad som de gör idag, rent själsligt vill man ju göra det, men frågan är om man inte förstör deras naturliga utveckling framåt, vilken kanske hade kommit naturligt ifall de rika väststaterna inte hade lagt sig i, nu är detta ju bara en tanke som jag har tänkt. Till detta resonemang säger Cecilia: Ja det vet man ju inte, men förmodligen hade det väl blivit antingen positivt eller negativt. Anton fortsätter med att säga: Nu skall jag inte börja prata om Irak kriget, men man ser ju hur det blir när de större västerländska staterna lägger sig i andra länders förhållanden, se bara på Vietnam, Korea och Nordirland, alltså där vi har lagt oss i, även om det i slutändan ändå har blivit lite bättre, så är det ju hundratusentals människor som har fått sätta livet till för att detta skulle ske, på grund av något som kanske hade kunnat lösas på något annat sätt bara man försökt. Nu lägger sig Benjamin in i diskussionen med följande tankar: Historiskt så är det ju som så att de rika länderna alltid har försökt komma åt deras naturtillgångar, och västvärlden har ju alltid varit övertygad om exempelvis vilken religion som är den riktiga, så man skall ju hjälpa u-länderna på rätt sätt, kanske genom hjälp till självhjälp, men att som idag komma och ta deras grejor va, som olja exempelvis är ju alldeles tossigt. Benjamin får glada bifall av både Cecilia och Doris, men även från Anton som säger så här: Ja, det är ju helt självklart att det är så, de flesta västländer tjänar ju på olika u-länders naturtillgångar, men samtidigt som vi försöker påtvinga dem vårt livssätt, så är det ju något som vi gjort i alla tider, se bara på hur vi försökte tvinga på många länder den kristna läran, oftast med hjälp av svärdet. På det femte dilemmat, så är det Doris som först tar till orda genom att säga: Så enkelt är det inte, det beror på var du står, vilken situation du befinner dig i. Här flikar Cecilia snabbt in med orden: Ja, precis var man står rent ekonomiskt, för som resenär beror det ju på det, ja och samtidigt så vet ju ledningen för Ryan Air om detta, det är ju själva grejen liksom. Utifrån detta resonemang säger Anton följande: Nu tänker jag så här, om det är hela flygplanspersonalen som

lever under fruktansvärda arbetsförhållanden, så i varje fall inte jag flyga med dom, alltså för nån gång kommer det att brista någonstans, och då hade jag betalat de här extra pengarna för att personligen känna mig säker. På detta svarar Benjamin med följande inlägg: Nu har vi ju lagt in en annan faktor, nämligen säkerhet, det är alltså inte bara det ekonomiska som styr, och detta tror jag betyder mer för folk egentligen, man kanske kan dra in på något annat för att få loss de där tusen kronorna till ett bättre flygbolag, man kanske kan fixa ett billigare boende eller nått sånt, det finns ju alltid ett alternativ va, men för egen del hade jag inte åkt med Ryan Air.

Vid dilemma nummer sex, så är det återigen Anton som först tar till orda, och han menar att det rent sakligt och juridiskt finns vissa förhållningsregler inom vården (vilka han känner till genom sin utbildning) vilka man inte kan bortse från vid situationer som denna. Enligt Anton vinner landstingets regelverk över den egna moraliska värderingen, han säger bland annat så här: Det finns ett dokument som mannen i dilemmat skulle ha skrivit under om att han inte vill bli återupplivad, och ifall han inte har gjort detta så är all sjukhuspersonal skyldig att göra allt för att han skall överleva. Doris påpekar att det inte enbart är upp till en själv eftersom: du har ju en patient till sidan om i rummet som har sett vad som hänt, då kan man ju inte bara låta bli att återuppliva. Nu går diskussionen in på ifall det finns vittnen till händelsen eller ej, för om det inte hade funnits någon som har sett eller ser något förutom respondenterna själva så hade Cecilia gjort så här: hade mannen inte skrivit på något paper och högt och tydligt uttalat att han inte vill bli återupplivad, ja då hade jag skitit i det, att återuppliva honom alltså, om jag inte hade behövt tänka mest på mitt eget skinn så hade jag nog valt att gå på mannens sista vilja. Till detta resonemang sluter sig även Doris när hon säger: Jo, det blir ju en skillnad ifall jag står där som yrkesperson eller om jag står där som privatperson. När det gäller Benjamin så menar han att det finns lagar och paragrafer i all ära, men det han spontant kände var följande: Ja om det hade varit så som dilemmat beskriver, så hade jag låtit mannen lämna jordelivet, och man hade alltid kunnat löst problemet ifall det hade varit en annan patient sidan om för om jag är sköterska så vet jag precis hur jag skall hantera en situation som denna utan att patienten vid sidan om fattar vad jag gör eller inte gör. När det gäller dilemma sju, så är det Cecilia som först tar till orda genom att säga: Ja hade jag vetat att det var små barnhänder som hade gjort min soffa, så hade jag bara slängt ut skiten. Doris verkar ha en något annorlunda inställning för hon säger istället så här: Nej, nja ... Efter detta trevande blir hon avbruten av Benjamin som säger: Nej, det där att det är gjort av barn det betyder mycket för mig, jag hade slängt ut soffan omedelbart. Och Anton menar att: det är helt klart en principalsak, även om jag inte får några pengar tillbaks så godtar jag inte detta på grund av mina moraliska principer.

På dilemma åtta så är det Benjamin som kommer först till kvarn genom att säga: Alltså, man har ju en benägenhet att pracka på dom här länderna, vi tycker att det vi själv har är det bästa va, men så är ju inte

fallet, de har ju sin kultur, och för att man har fler grejor behöver det inte betyda att man är lyckligare, jag är ju så pass gammal va så jag kommer ju ihåg när man fick jobba i princip hela tiden för att leva helt enkelt, men jag var minst lika lycklig då som jag är nu och jag upplever att människorna var närmare varandra då, så den västerländska kulturen och moralen är ju bra på många sätt men absolut inte på alla. På detta långa utlägg kommenterar Doris med följande: Ja men vi kanske bara hjälper dom för att döva vårt samvete för att vi lever som vi gör i västvärlden, och samtidigt tycker vi att de självklart vill ha det på samma sätt som vi har det i våra samhällen, men så behöver det ju inte alls vara. Detta resonemang är något som Cecilia varmt ansluter sig till. Anton å sin sida börjar med en förklaring kring hur den svenska militären hjälper till med olika projekt i tredje världen. Han menar: att det är ju bättre man lär dom att hjälpa sig själva istället för att bara mätta munnen för dagen. En annan aspekt läggs här fram av Doris som menar att vi i västvärlden har blivit hemmablinda genom vår egen självskrivna "förträfflighet", hon säger: Ja men det är ju så främmande [u-ländernas verkliga levnadsförhållanden] för oss som bor här i västvärlden, vi har ju det så himla bra. På detta responderar Anton med att säga: Ja, vi har det så bra att vi inte orkar engagerar oss längre. Och på detta kontrar Doris med orden: Jag menar, det vi ser på teve, det är ju liksom inte riktigt verkligt, vi tar inte till oss det längre. Isamma andetag säger Cecilia: Ja precis, för även om man kanske hade varit på plats så orkar man inte med hur mycket elände som helst, risken blir då att man bara stänger av rent emotionellt. Detta summerar ihop vad gruppen anser om den västerländska moraliska gemenskapen med andra sämre lottade nationer.

Det sista dilemma, nummer nio, ger upphov till en lång diskussion kring än det ena än det andra. Benjamin säger bland annat så här: För mig är det jätte enkelt, där skall inte byggas något där, man kan säkert få in pengar på andra sätt exempelvis genom turistnäring istället, för något som man kan lita på är att tekniken alltid går framåt, så det kommer säkert något bättre alternativ inför framtiden. Detta är något som Doris håller med om, hon menar att: Känns det inte som om att man hade kunnat göra nån form av väg där man ändå kan utnyttja vattenkraften, man behöver kanske inte bygga en jättedamm, det måste ju finnas ett annat alternativ. Detta resonemang för bifall hos Cecilia som säger: Ja precis, något som är mer ekologiskt brukbart. I anslutning till ovanstående resonemang ger Anton en rad olika tekniska exempel på olika alternativa energiresurser, och han säger definitivt nej till att bygga någon damm.

4.1.3 Den gruppdynamiska processen (i den tillfälliga gruppen)

I och med att Benjamin under dilemma nummer ett, hade lagt fram tanken på att man faktiskt inte kan vara säker på om det man bevittnar på julbordet säkert är ett fall av otrohet eller ej, så börjar även de andre respondenterna att vackla i sin övertygelse och i sina handlingsplaner. Det som från början lätt som ett ganska svart eller vitt resonemang, blir tack vare Benjamins

tankegång snabbt ett verkligt "dilemma" för de andra gruppmedlemmarna. De ryck snabbt med i Benjamins resonerande, viket gör att de går tillbaks och vidareutvecklar sina uttalanden utifrån Benjamins tankegång. De säger sådant som att de håller med honom och att just så menade de med det som de sade tidigare, fast ur ett något annat perspektiv. Man skulle kunna säga att de genom Benjamin upptäckte sina egna resonemangs tidiga brister, eller att de genom honom fick en möjlighet att kritisera sin egen moral i samspel med de övriga. På det tredje etiska dilemman, så tar sig gruppen utrymme för ett fritt fantiserande om hur det kan vara i en diktaturstat. Man kan nästan säga att de tillsammans skapar ett fiktivt diktaturland, som de sedan fyller med olika innehåll vilket skapas ur deras egen diskussion. De spekulerar i allt från vilken färg husen kan tänkas ha till var någonstans man skulle gömma person B ifall man nu skulle det. Och Benjamin tar upp spåret med familjen i förhållande till en diktaturstat, han säger: Det är ju ganska vanligt i diktaturer att man går på familjen, för att hålla folk på mattan så att säga, för då är det ju ingen som anger nån annan, man väljer ju i första hand att rädda sina barn, men visst om man hade varit ensam hade man ju i högre grad kunnat följa sina egna ideal, och i så fall gömt honom, men blandar man in familjen så hamnar man ju i ett dilemma. Nu ställer jag en följdfråga som går ut på att man lever i ett fritt samhälle, men där ens bästa vänner, som man vet har det svårt både ekonomiskt och privat, ringer på dörren och ber om att få gömma sig en stund eftersom han/hon är efterlyst av polisen för ett bankrån. Cecilia är den förste som kommenterar: Ja hade han bara delat med sig av pengarna så fniss. Detta hänger Doris snabbt med på, och snart diskuterar de vad de skulle ha gjort för pengarna istället för vad de skulle ha gjort med "bankrånanaren". Anton å sin sida försöker nu visa att han hade gjort det rätta, han säger: Alltså, för det första så hade jag talat om för honom att han skulle lägga ned hela projektet, för det här kommer han inte långt med, det är bättre för dig själv om du går och lämnar in dig till polisen, hade inte detta gått så hade jag nog smugit iväg och ringt polisen själv, för det är ju bättre för personen ifråga, han hade ju kommit rätt i livet om han anmält sig för polisen istället för att fly. Nu lägger sig Benjamin i med orden: Om det är ett grövre brott så hade nog dörren varit stängd från min sida. Än en gång är detta ett resonemang som hela gruppen villigt sluter sig till med diverse bifall. Nu känner intervjuledaren att han vill testa gruppen lite mer, och frågar således om de anser att det är skillnad på brott och straff ifall man lever i en diktatur eller i en demokrati? Nu uppstår cirka tio sekunders tystnad vilken bryts av Doris som menar: Ja för det beror lite på miljön runt omkring, hur man lever, vilken frihet har man egentligen, och vad blir följderna. Här inflikar Benjamin: Men här tycker jag att det är en stor skillnad om det är ett politiskt brott eller något annat, här är ju skillnaden. Cecilia lägger snabbt till: Det kanske är samma desperation i botten, men det är ju inte riktigt ehee, eeeee, han kanske har det väldigt svårt, det är ju frågan om vad man straffar, sig själv eller samhället. Detta verkar alla vara överens om. Här menar Anton att det även är en skillnad om huruvida man strider för en demokrati eller man endast åsyftar att bli rik, detta resonemang är identiskt med det som Benjamin hade. På det fjärde dilemman, så är gruppen väldigt sammansvetsad kring en gemensam tro på den vetenskapliga utvecklingen. De förkastar unisont alla medicinska försök på djur, och menar att forskningen går framåt på så många olika områden att det känns förlegat med djurförsök. De menar att det hela tiden kommer nya saker och nya innovationer, respondenterna har med

andra ord en stark tro på en vetenskaplig frälsning för att inte säga övertro på den vetenskapliga diskursen. Sinsemellan lägger de fram en mängd olika argument och lösningar som de menar skall/kommer att fungera som ett komplement. Och i detta skede lägger Anton förslaget att man i en snar framtid skulle kunna klonas fram hur många gorillor som helst för vetenskapliga experiment, men detta blir ju exakt samma problematik som de säger sig vara emot tänker intervjuledaren. Men innan jag hinner påpeka detta så säger Benjamin: Nja, alltså kloning av djur är ju en helt annan sak, det ställer jag mig aktivt emot. Och på två röda sekunder ställer sig både Cecilia och Doris under det resonemang som Benjamin lägger fram som motargument för kloning. Dilemmat tog här en annorlunda vändning, vilken kom sig ur gruppens egna resonemang, Anton säger då följande: Nja, jag kan ju inte hålla med om att exempelvis stamcellsforskningen är oetisk, den kan ju rädda hela mänskligheten. Detta är något som både Benjamin och Doris kan förlika sig med då de anser att stamcellsforskningen och kloning skiljer sig åt. Cecilia å sin sida kan inte förlika sig med stamcellsforskningen alls eftersom hon anser att den går stick i stäv med hennes existentiella och teologiska övertygelse. Diskussionen kretsar nu kring meningsfullhet och vilka lärdomar man kan göra i sina liv i förhållande till sjukdom, död och förintelse. Och respondenterna bollar på ett synnerligen givande sätt diskussionen mellan sig, vilket gör att den växer som bärare av deras växande relation till varandra. De både tar och ger av sina åsikter och sina argument, vilka blandas i en mix av för och emot i en ständig limbo. En märkbar effekt av detta är att respondenterna hela tiden måste vässa sina argument och sina övertygelser för att de skall ses som hållbara.

När det gäller det fjärde dilemmat, så visar det sig mot slutet återigen att Anton har anammat Benjamins tankegång under diskussionens gång. Benjamin menar att: och västvärlden har ju alltid varit övertygad om exempelvis vilken religion som är den riktiga. I direkt anslutning till detta så säger Anton: se bara på hur vi försökte tvinga på många länder den kristna läran, oftast med hjälp av svärdet. Här bör det även poängteras att både Cecilia och Doris instämmer till fullo med deras resonemang. Så i slutändan av det fjärde dilemmat, så kan alla fyra respondenterna enas kring att det västerländska synsättet ofta fortfarande tvingar sig på sin omvärld. Förr var det kanske ur ett religiöst perspektiv men idag verkar det vara mer av ekonomiska skäl som västvärlden förhåller sig som den gör emot de övriga, i varje fall enligt intervjupersonerna.

När det gäller det femte dilemmat, så blir tillslut alla, efter en liten utläggning av Benjamin, överens om att man nog hade kunnat fixa till situationen, det vill säga sparat in på något annat för att ha råd med det dyrare flygbolaget. Personligen vill igen egentligen åka med Ryan Air enligt de förhållandena som beskrivs i dilemmat, men samtidigt är de överens om att det inte bara är en fråga om pengar utan även har med den personliga säkerheten att göra. Så efter en stunds dividerande är gruppen enad om att man inte hade velat åka med det "farliga" bolaget samt att det alltid finns en annan lösning eller syn på saken, man kan till exempel välja att inte åka alls utan istället spara lite mer pengar och åka vid en senare tidpunkt. Det intressanta är att gruppen tillsammans kommer fram till detta samt enas kring att det faktiskt inte alls är endast svart eller vitt då det gäller detta dilemma. Här uppstår något av en brytpunkt under gruppdiskussionen, det verkar som om respondenterna känner sig som en del av en större helhet – de har transcenderats som individer – och på detta sätt växt samman och blivit en starkare social entitet, trots att de vet att de förmodligen inte kommer att träffas mer efter att intervjun är färdig, det "tillfällig" i deras möte är inte längre av betydelse.

Vid det sjätte dilemmat händer något ganska märkligt, för efter att Anton har haft en lång och detaljerad utläggning om vilka regler och förordningar som gäller för personal inom sjukvården, och att det är dessa som styr handlandet vilket i Antons fall blir att återuppliva

mannen, så ändrar han denna inställning efter att Benjamin har förklarat sin syn på saken. Nu säger Anton istället så här: Ja man kan ju klara det ifall han sagt sin önskan till fler än en person, att inte bara du vet om det, och det är du som kommer in där och han då har sagt det även till en läkare eller överläkare då har man ju det muntliga ändå, och då hade jag ju också gjort som Benjamin. Nu hör det till saken att både Cecilia och Doris har hållit med i det som Benjamin sade, men detta borde ändå inte ha förändrat Antons inställning enligt intervjuledaren eftersom det är Anton som besitter den legitima kunskapen för ämnet i fråga, alltså när det gäller sjukvårdsregler. I anslutning till det sjunde dilemma så tar sig diskussionen en stor utflykt till den ekonomiska sfären. Respondenterna menar att det är en ekonomisk fråga att kunna sortera sina inköp utefter moraliska och mänskliga rättigheter. Detta är något som de alla enas kring då de menar att det inte är lätt för den enskilde konsumenten att hålla koll på tillverkarna samt grossisterna vid varje enskilt inköp. Det vore bättre om det vore strängare kontroller på tillverkare och varuförmedlare istället för att man, som det ofta upplevs idag, lägger det moraliska och etiska ansvaret på den enskilde konsumenten. Doris säger så här: Jag kan exempelvis inte köpa alla ekologiskt odlade varor eller den miljövänligaste bilen för det har jag inte råd med, jag kan inte bara köpa svenskt kött för det tillåter inte min budget, men hela tiden känner jag, fastän jag skulle vilja leva så, så kan jag inte det eftersom det inte funkar för mig rent ekonomiskt. Dilemma nummer nio ger upphov till en ganska stor övertro på vetenskap och teknik enligt intervjuledaren. Respondenterna ger en massa olika alternativ till att bygga en damm, de säger bestämt nej och menar i princip att det är rätt och slätt korkat att bygga dammen. De menar att ett sådant här dammbygge är ett bevis på ett mycket kortsiktigt tänkande, vilket enligt respondenterna i dagsläget är helt absurt med tanke på våra globala miljöproblem. Diskussionen kring dilemma nio slutar med en diskussion kring kärnkraft, detta innebär att man går från en konsensusituation till att än en gång få splittrade ståndpunkter. Och här är det Anton som först lägger fram en synnerligen välunderbyggd redogörelse för hur säkra våra svenska kärnkraftverk är i allt från teknisk hållfasthet till dess system för att upptäcka fel i god tid. Detta stötte dock på ett visst motstånd hos Doris och Cecilia men Anton vidmakthåller ändå att han har rätt, och han betonar att det med säkerhet inte kan hända någonting alls. Tills Benjamin säger följande: Nja, det där med hållfasthet, man hade ju räknat ut i Harrisburg också va, det var ju så att det kunde ju absolut inte hända någonting, men sen det hade hänt va så ökade ju sannolikheten för att det kan hända. På detta svarar Anton med: Jo jo, men så är det ju med allt, allt kan ju hända, men jag känner ändå mig säker med våra svenska kärnkraftverk. På detta kontrar Benjamin med: Okej va, men man skall aldrig lite på nått till hundra procent, för allt kan inträffa. Varpå Anton svarar: Nej givetvis inte, men det är ändå större risk med de kärnkraftverk som finns på Balkan. Detta håller de övriga med om, och samtidigt menar de att det nog många gånger kan råda en alltför stor tilltro till vetenskap och teknik då det gäller saker som exempelvis energiförsörjning och dylikt. Slutligen kommer respondenterna fram till att det är bra att ha en viss tillit till teknik, men att man inte bör ha en blind tillit. De sluter sig även kring en inställning om att det finns en ekonomisk förhållning till moral och etik, samt att ju mer kunskap man har kring en fråga ju lättare har man för att moraliskt resonera sig fram till en vettig synpunkt. Ju mer kunskap ju mer förståelse att röra sig inom, det vill säga ju mindre svart eller vitt tänkande –en utökad kunskap erhålls således genom relationer till andra människor. Samtidigt är det viktigt att man

begagnar sig av de kunskaper man besitter då man resonerar kring ett problem. Här anser gruppmedlemmarna att denna gruppintervju har varit ett synnerligen bra tillfälle för övandet av ett moraliskt färgat resonerande/kommunicerande. Detta får avsluta den första gruppintervjun, som av både intervjuledaren och deltagarna upplevdes som mycket positiv samt som något man borde göra oftare enligt respondenterna.

4.2 Gruppintervju nummer två

Inför den andra gruppintervjun som bestod av fem personer (sex med mig inräknad), så hade jag fått en viss förståelse genom den första intervjun. Detta försökte jag aktivt förtränga under själva intervjuförloppet, men jag tar givetvis denna utökade erfarenhet med mig in i både den andra intervjun som analysdelen. Denna gruppintervju utfördes även den hemma hos undertecknad i dennes kök söndagen den 26 november mellan klockan 12 och 15 på eftermiddagen. Även denna gång bjöd jag på en fika, vilket hade samma effekt som under den första intervjun, intervjuförloppet förflöt med andra ord väldigt smidigt. Den största skillnaden vid denna andra intervjuomgång, var att det var en person extra, men å andra sidan hade vi ingen som representerade pensionsåldern och vi var bara en kille förutom intervjuledaren. De närvarande (vilka är anonyma) förutom intervjuledaren var Eva född -87, Fia född -86, Gudrun född -71, Herbert född -67 samt Irene född -73. Precis som vid första intervjuomgången hade respondenterna fått en kort beskrivning av vad de gett sig in på, och när alla var närvarande så presenterade jag lite mer utförligt om vad som skulle ske samt vad det innebar att skriva en C-uppsats i socialpsykologi. När alla närvarande var presenterade för varandra och precis hade börjat ta för sig av fikaten, då inledde jag intervjun med att ställa det första dilemmaet.

4.2.1 Intervjukontext (situation)

När innebörden i det första dilemmaet hade sjunkit in hos respondenterna, insåg de att det inte bara var så enkelt som att svara ja eller nej. Det var redan från början högt i tak för det sociala utrymmet vilket medförde att diskussionen snabbt tog fart mellan gruppmedlemmarna. Redan från början märktes att Herbert personligen hade funderat över sådana problematiseringar som de etiska dilemmana symboliserade. Men de övriga fyra tjejerna var inte sena på att anamma den sociala öppenheten som Herbert representerade. Detta medförde i sin tur att diskussionerna flöt fram med lätthet även om de ibland kunde forska fram lite vildare emellanåt.

4.2.2 Den personliga responsen (enskild individ)

Den förste att kasta sig in i diskussionen blir Eva som efter det första dilemmaet säger: Ja, jag hade svarat på frågan, alltså på festen då. När intervjuledaren frågar Eva om hon inte hade svikit sin väns förtroende då, svarar hon: Nja, jo det hade jag väl gjort då. Här säger Fia följande: Nej, hade jag lovat min vän nått så hade jag inte sagt nått till hans respektive heller, eller så hade jag inte lovat något från början. På detta svarar Irene följande: Nej precis, för genom att lova din vän något, så tvingar ju han dig även att ljuga nu, i den senare situationen alltså, och hade man inte blivit lite arg då, alltså jag vill inte vara med på det här, det får du sköta själv. Efter en stunds lyssnande

säger Herbert följande: Alltså jag känner ju så här, ungefär som Irene lägger fram att det är ju inte mitt ansvar, ansvaret är ju inte mitt, men han vill ju lägga det på mig, jag har ju inte med det att göra egentligen, jag är ju inte ansvarig för hans liv, så jag hade nog blivit lite förbannad på människan ifråga för att han lägger över det på mig, [tystnad cirka 5 sekunder] men sen kan man ju såklart vända på steken och säga att hade jag velat få reda på om min fru hade varit otrogen, alltså hade jag velat att han skulle tala om för mig att min fru varit otrogen, alltså hade jag själv velat lägga över det ansvaret på honom? Alltså det blir ju i så fall lite "ta" men inte "ge". För att vara det första dilemmat, anser intervjuledaren att Herbert ger ett mycket insiktsfullt svar, vilket tyder på att han har funderat på denna form av problem tidigare. Detta genererar en lång och dynamisk diskussion i gruppen där bland annat Irene säger: Nej man vill ju inte bidra till en konflikt som inte är ens egen. Efter en stunds lyssnade säger Gudrun: Ja jag hade blivit förbannad på personen, eftersom jag inte, ehe, ähum, inte tycker om otrohet, jag hade blivit förbannad, och är det en riktig vän så får man faktiskt bli förbannad på en riktig vän, det skall de tåla, och jag hade tyckt att det här får du reda ut innan vår vänskap kan fortsätta.

På dilemma nummer två, så är alla på hugget direkt men det är Gudrun som först tar till orda: Ja men, det hade ju faktiskt också kunnat gå bra, och då hade den andre legat kvar där, alltså man kan ju inte förutsätta att alla kommer att dö. Här säger Irene: Men man måste ju ta beslutet i den stunden i den situation man befinner sig även om man måste ta med risken att vi blir långsammare eller att det finns en ökad risk för någonting. På detta responderar Gudrun med: Men det är ju ett beslut som man måste ha fattat innan ju. När Herbert kommer in i diskussionen går han på samma linje som Gudrun lade fram, han säger: Ja det håller jag nog med om, ger man sig ut på en upptäcktsfärd till sydpolen, så måste man nog ha gjort upp spelreglerna innan, men oavsett spelregler så är det nog svårt att leva upp till de spelreglerna när man står i skiten så att säga. Eva lägger till en lite annan aspekt när hon säger: Men, man kan ju dela upp gruppen, några får stanna och ta hand om den skadade medans de andra försöker nå till proviantstället, för då kan ju de återvända för att hämta de andre.

På det tredje dilemmat menar Fia: Att då kommer ju ens egna åsikter och ens plikt med i spelet, alltså eftersom jag är emot diktaturer, jag anser att alla har rätt till sin fria åsikt, så jag hade hjälpt honom att gömma sig. Herbert å sin sida säger: Här måste ju kamratskap väga över. Viket genast inflikas av Eva som säger: Det tycker jag med. Herbert menar vidare att det måste ju vara svårt att leva med ett svikit förtroende gentemot sin kamrat. På detta undrar Irene: Fast du visste att det var dödstraff för din handling? Herbert: Ja, jag tror det, [tystnad i cirka fem sekunder] visst det är ju som sagt lätt att sitta här och säga så, men om en kamrat kommer och söker hjälp så tror jag att det hade övervägt. Irene å sin sida menar att det finns ju andra

sidor att tänka på också: Men om du har familj då, då kanske du tänker lite annorlunda? Här menar Fia följande: Men man kan ju ge sin kamrat lite tips, alltså hjälpa honom utan att ta in honom i sitt hem, det finns väl andra sätt att hjälpa på? Och på detta resonemang menar Gudrun att: det finns ju många sorters organisationer som hjälper folk i diktaturstater, så man hade ju kunnat hänvisa till det.

På dilemma fyra är säger Eva följande: Nej, helt klart nej. Medans Herbert säger: Alltså nej, eller njaa [varpå han skrattar lite åt sitt eget svar]. Eva och Fia menar att denna slags forskning inbegriper en övertro på det medicinska skickligheten. De menar att det hela tiden kommer att komma nya epidemier och sjukdomar, så det är inte lönt att satsa exempelvis en utrotningshotad djurart för att eventuellt kunna närma sig en lösning på någon sjukdom. Herbert menar även att: Det är ju svårt att döma när man inte sitter i situationen själv. På detta svarar Eva med följande: Ja, precis, och vi får inte glömma att vetenskapen går framåt på alla områden, vi kan inte stirra oss blinda bara på en lösning, tycker jag i alla fall.

När vi kommer till det femte dilemman svarar Gudrun först, och hon menar: Att om arbetsvillkoren inte är bra, och det är i ett flygplan, och jag skall flyga med det, så måste ju risken vara större hos ett bolag som Ryan Air att det skall ske en olycka, så jag hade inte utsatt mig för den risken. Fia menar å sin sida: alltså vill man riskera vad som helst bara för att kunna åka billigt, alltså hur stor påverkan har det ekonomiska i en sån här situation? På detta svarar Irene med orden: Det är klart att ekonomin har en betydelse för många människor, men man kanske skulle kunna lösa det på ett annat sätt, alltså kanske kunnat sparat in på nått ditt man skulle och på så sätt kunnat flyga med det dyrare bolaget. Herbert anser: oavsett vart man vill resa, så är väl det viktigaste att man kommer helskinnad fram.

Det sjätte dilemman gav bland annat upphov till detta svar från Herbert och Eva (nästan i mun på varandra): Dödförklaring punkt slut, alltså har han gett uttryck för en önskan att inte bli återupplivad, så skall han inte heller utsättas för det.

Dilemma nummer sju ger upphov till en något mer splittrad uppfattning, Eva säger bland annat så här: Det finns nog andra bra soffor i så fall. Irene är mer handgriplig och säger: Jag hade kört soffan till möbelvaruhuset, och lämpat av den där oavsett. Fia å sin sida lägger in en ekonomisk faktor: Alltså, det är ju hårt sparade pengar, så jag hade inte lämnat igen soffan bara så där, den är ju redan gjord. Herbert menar på att det inte är så ovanligt som man kanske tror att företag använder sig av oetiska tillverkningsmetoder, han poängterar att: det är ju även de stora företagen som fuskar på detta sätt, det är klart att de känner till tillverkningsförhållandena, jag menar, själva poängen med att tillverka saker utomlands är ju att det är billigare, och detta har ju både IKEA och H&M varit ute för och blivit ertappade med, man kan ju fråga sig varför, eller snarare hur kan det vara så billigt att tillverka exempelvis kläder i Kina eller Korea, jo för att de har grisiga arbetsförhållanden och

löner, vad är det som är så svårt att förstå. Herbert menar att det är konstigt att vi blir så förvånade när det framkommer att ett företag exempelvis har använt sig av barnarbete vid sin tillverkning, han menar nästan att det är ett bevis på att vi lever i en "drömvärld" i de västerländska länderna.

Vid dilemma nummer åtta, säger både Fia och Eva: Att det är ju helt fel, vi har ju helt fel prioriteringar i de västerländska samhällena. Senare fyller Fia ut med orden: Alltså, jag tror, ja jag har hört att mycket av de pengar som doneras, går inte till de behövande, utan att mycket av dem går till administration, och det är ju fel. Gudrun anser att: Det räcker ju inte med de små donationer som vi privatpersoner gör, utan det måste ju till mer förutom det frivilliga. Här lägger Eva in en liten "brasklapp" då hon säger: Jag tycker att det känns som att regeringen bara sitter där för att känna så mycket pengar som möjligt till sig själva, det känns inte som att dom gör nått, absolut inte när det gäller omvärlden. Och här lägger Herbert in följande: Mycket av det som samlas in som bistånd till exempelvis Afrika, det handlas det ju vapen för istället för mat och sjukvård, men på så sätt får kanske västvärlden tillbaks sina pengar, det låter ju inte klokt, men det är kanske bättre rent ekonomiskt att bidra med vapen. Mot detta menar Gudrun att: Alltså det handlar ju inte enbart om att skicka ned pengar, det handlar ju om att skicka ned kunskap, det är ju det det handlar om egentligen. Herbert menar här att det faktiskt ändå finns en del som man som enskild individ kan göra genom att lägga om sin konsumtion något, han säger: Jo, jag köpte faktiskt häromdagen ett paket kaffe som var rättvisemärkt, detta skulle säkra att den ursprunglige bonden som odlat kaffet fick en rättvis del av vinsten samt att det skulle vara schysta arbetsförhållanden, men visst samtidigt vill man ju inte betala hundrafemtio kronor för ett halvt kilo kaffe.

På det nionde och sista dilemman, så är det Fia som först tar till orda: Alltså, man får ju ta med i beräkningarna hur detta påverkar miljön. Eva å sin sida är något mer konkret i sin inställning: Nej, jag tycker definitivt inte att man skall bygga någon damm. Gudrun å sin sida säger efter en stund: Nej, jag tycker inte heller att man skall bygga någon damm. Inte ens Irene anser att man bör bygga någon damm, hon menar: Nej jag tycker inte det, men samtidigt måste man ju kunna dra någon gräns för hur mycket påverkan som är godtagbar för miljön, så att säga. På detta fyller Gudrun in med orden: Alltså vi måste ju vara rädda om naturen, det är ju faktiskt den som gör att vi överlever.

4.2.3 Den gruppdynamiska processen (i den tillfälliga gruppen)

Det första dilemman startar en diskussion i gruppen som alstrar sig själv, jag som intervjuledare får möjlighet att sitta som passiv åskådare. gruppmedlemmarna frågar själva varandra om varför de anser så eller så, och de verkar som de finner varandras åsikter intressanta men samtidigt öppna för ifrågasättande.

Vid det andra dilemman så är hela gruppen med om att detta är ett klassiskt dilemma som kan gälla i princip vad som helst, men att det är viktigt att resonera kring denna form av "etik" även om man inte kommer fram till ett svar. Det viktiga är att man bollar olika resonemang mellan sig, och detta upplever hela gruppen som både roligt och givande.

På dilemma två anser samtliga att de förmodligen hade haft väldigt svårt att lämna kvar någon i en situation som den beskrivna även om det innebär att man går mot sin egen död. Benjamin säger i anslutning till ovanstående: Ja det är ju lätt att sitta här i ett varmt kök och dricka kaffe och äta bullar och säga att jag hade gjort så eller så, det är lätt att vara tuff som en bandyboll när man inte är i situationen själv. Detta håller hela gruppen med på, och detta genererar en diskussion kring detsamma. Och i denna diskussion så vänder återigen Herbert på resonemanget, och försöker få alla att leva sig in i situationen där det var en själv som var skadad och riskerade att bli lämnad kvar. Här når alla respondenterna nya höjder i sina egna resonemang, och de menar att stundens ingivelse förmodligen hade fått bestämma hur man hade handlat. Man sluter sig till att alla människor förmodligen är lite egotrippade, det vill säga att man tänker på sig själv och sin egen räddning först, men de kommer inte fram till något svar på dilemman.

När det gäller det tredje dilemman, så enas gruppen runt att det är svårt för oss västerlänningar att ta ställning till något som vi tar för givet, alltså vår demokratiska frihet. Respondenterna menar att detta dilemma är svårt att leva sig in i eftersom det återspeglar en främmande värld, de vet inte hur denna värld är konstituerad. Irene säger bland annat: Hur skall man kunna ställa sig in i något som man egentligen inte har någon aning om? De menar att detta även måste ställas i relation till ens egna åsikter och politiska inställningar.

På det fjärde dilemman ställer Herbert en fråga till gruppen om hurvida det överhuvudtaget är försvarbart att döda något djur över huvudtaget, han menar var drar vi gränsen för vad som är acceptabelt eller inte. Det är ju enligt gruppen inte acceptabelt att utföra medicinsk forskning på djur överhuvudtaget, men det är okej att äta upp dem på McDonalds – Herbert undrar vart denna gräns går. Detta är en synnerligen intressant frågeställning som uppkommer som en följd av dilemman och gruppens villighet att diskutera denna form av fråga.

Vid det femte dilemman menar gruppen som helhet att visst har ekonomin en viss betydelse, men det viktigaste är ju faktiskt att man kommer säkert dit och hem när man reser. De menar även att man måste sätta viljan till att resa i proportion till förutsättningarna för själva resandet, och här är inte alltid det ekonomiska det utslagsgivande.

Då det gäller det sjätte dilemman är gruppen helt överens om att patienten i samma rum som den döde mannen inte påverkar deras beslut överhuvudtaget, Herbert säger bland annat så här: Sorry det har han inte med att göra, det kan han bara skita i. Och på det hela taget verkar hela gruppen var för dödshjälp, vilket ju får en klar inverkan på deras moraliska beslut utifrån dilemman.

Dilemma nummer sju gav upphov till en rad blandade känslor, men något som gruppen kunde enas kring var att hela denna situation hade gjort dem mer medvetna inför framtiden. Bara att diskutera kring detta dilemma medförde att en rad olika frågor angående konsumtion av både kapitalvaror som livsmedel togs upp. Och alla kände att det faktiskt har en inverkan om man som konsument väljer etiska och miljöcertifierade varor, även om det har en ekonomisk faktor så tror respondenterna att om bara tillräckligt många köper denna form av varor så kommer priserna att sjunka. Fia lägger fram tanken om att vi i de västerländska länderna, här menar hon medborgarna, kanske inte vill veta hur vårt överflöd blir tillverkat. Herbert menar i anslutning till detta att faktorer som ekonomi, trygghet och personlig vinning också spelar in i sammanhanget, han säger: Våra personliga ideal har ju ett pris, det har de ju med all sannolikhet, och det tror jag säkert att

många människor kan skriva under på, det tror jag. I ett följande resonemang angående ovanstående, så blir gruppen överens om att det är en skillnad ifall soffan kostar fyra tusen eller om den kostar trettio tusen, respondenterna menar att det helt klart finns ett pris på deras ideal och moral. Detta är något de kommer fram till efter en stunds diskuterande.

På dilemma nummer åtta enas gruppen kring att vi i västvärlden faktiskt tjänar på att behålla u-länderna i den situation de har. För på detta sätt kan vi utnyttja dem till att producera billiga varor till oss utan att de själva får möjlighet att resa sig som nation. På diskussionen huruvida västvärlden utnyttjar tredje världen i sina egna materialistiska syften säger Eva så här: Ja, ja det gör vi. Till detta lägger Herbert till: Alltså, ur detta perspektiv, så är ju inte vi som privatpersoner bättre än de som sitter i regeringen, vi har vant oss vid att vissa varor skall vara billiga, vi vill inte betala hundra kronor för ett halvt kilo kaffe. Detta håller faktiskt de övriga i gruppen med om, och de menar att vi har vant oss så vi vår livsstil att det kan vara svårt att bryta detta mönster. Men samtidigt lägger han till, efter hans resonemang angående det rättvisemärkta kaffet han köpt: Det är ju så klart bara en droppe i havet, men nån stans måste vi ju börja. Efter detta följer ett resonemang där gruppen som helhet enas om att Herberts tanke är något som alla borde tänka på, men att det förstås är oundvikligt att inte sätta det i relation till den personliga ekonomin. Irene säger exempelvis: Jo det är ju beaktansvärt i all ära, men samtidigt hur mycket jag än vill, så har jag inte den ekonomiska möjligheten att kunna tänka på miljön eller de etiska faktorerna när jag handlar, och det kan man ju definitivt inte när man går i skolan eller är arbetslös.

På det nionde dilemman, så lägger än en gång Herbert fram en något annorlunda vinkling än de övriga, han säger bland annat: Men, det här du säger nu att dom bygger den här kraftanläggningen, som då kan ge, tillfälligt jobb till en tusen stycken och fast anställning till, vad det du nu sa, en tjugofem till trettio stycken, så kommer det ju att ge plats åt mer energikrävande industri i sin tur, och då är vi där igen, då sätter vi ju bara ett företag där som tar denna nya energin, och sen så växer kanske detta företag, och skall vi då bygga en anläggning till, vi tränger ju bara ut den lilla människan mer och mer, och tänk vad mer industri medför i avfall, men även från utsläpp från de fordon som de som arbetar vid industrin måste köra till och från arbetet med, så till sist tror jag att det blir en alldeles för stor miljöpåverkan. Detta håller de övriga i gruppen med om, och fyller gärna ut med egna resonemang utifrån Herberts tanke. Irene säger flera gånger: Ja precis, till de tankar som Herbert lägger fram som motargument till dammbygget. Gudrun säger tillexempel följande: Nej, jag som ju inte ens vill ha en golfbana vid XXXX där jag bor, kan ju inte tycka att det skall byggas någon damm. I anslutning till detta menar Gudrun följande: Alltså, vi kan ju inte som Herbert säger bara tänka på de kommande arbetstillfällena, utan vi måste ju lära oss att tänka mer på vår miljö. Och här flikar Herbert in med att säga: Vi kan ju inte bara stirra oss blinda på arbetstillfällena, vi stirrar ju oss lätt blinda idag på att arbetslösheten är hög, men, visst är det positivt att det blir arbetstillfällena men inte till vilket pris som helst, inte när det gäller miljön i alla fall, politikerna verkar tänka

väldigt kortsiktigt [här får han glada bifall från de övriga] vi gör ett företag som ger tusen människor arbete, punkt vi har gjort vårt, och sen kommer nästa mandatperiod och så gör några andra sitt. Efter detta resonemang, så kommer en rad olika argument fram, vilka pekar på hur kortsiktigt vi tänker inom dagens samhälle. Här tas bland annat in de amerikanske indianernas tankar kring stora beslut, vilka ju skall vara bra för sju generationer fram som en förespråklig modell att tillgå i dagens postmoderna samhälle.

4.3 Föranalys

Utifrån resultatet som helhet anser jag det nyttigt att relatera den kommande analysen med uppsatsens intentionella mening. Med utgångspunkt i uppsatsens syfte vilket lyder: "Det jag vill studera, ur en socialpsykologisk vinkling, är de enskilda relationernas betydelse i den gruppdynamiska processen; *id est* det reciproka förhållandet mellan enskild individ och medlemmar av en tillfällig grupp." Det jag genast märker i mina två gruppintervjuer, är att trots att intervjupersonerna är medvetna om att grupperna är "tillfälliga" – i bemärkelsen att de troligtvis inte kommer att hamna i samma konstellation fler gånger – så inverkar inte detta negativt på deras inbördes relation eller kommunikation. Det uppstår snarare en trevlig relation mellan de enskilda individerna i de bägge grupperna, vilket verkar få som konsekvens att både gruppens som gruppmedlemmarnas enskilda förståelse gynnas. Det framgår även tydligt att de bägge grupperna verkligen fungerar som en samling enskilda individer, i enlighet med Elias teorier.

Ett av mina första intryck från bägge gruppintervjuerna, var att den gruppdynamiska processen faktiskt inte blev lidande trots att grupperna var tillfälliga och då de även diskuterade samtalsämnen som vanligtvis genererar starka emotioner. Det slår mig också att termen "gruppdynamik" kanske inte är den bästa när det gäller att beskriva och tolka de relationella processer som uppstår mellan människor i en grupp. Samspelet mellan de enskilda individerna blev det allmänt meningsbärande för grupperna som helhet. Men detta är något jag återkommer till senare. I första hand kommer jag att försöka beskriva hur förståelsen mellan gruppmedlemmarna uppstår med hjälp av Peirces teori angående abduktionsprincipen. Och i anslutning till denna är det en stor hjälp att genom Elias teori betrakta en "grupp" som en samling enskilda individer. Förståelsen genereras genom att grupperna agerar som enskilda individer, dock med gruppen som helhet i åtanke – häri skapas ett *relationsdynamiskt* mervärde.

5 Analys

”History is always the history of a society, but, to be sure, of a society of individuals.” (Elias, 1939)

I min analys, så har jag endast två rubriker. I den första lägger jag in både Peirce samt Elias teorier på samma gång i förhållande till mitt resultat. Detta gör jag i främsta hand på grund av att jag anser att de teorier jag använder mig av fungerar bra som en gemensam tolkningsgrund. Den andra och sista rubriken i detta analysavsnitt är en allmän konklusion, dock något längre än mina övriga i denna uppsats, denna är tänkt att fungera som en avrundning på uppsatsen, samt på ett mjukt sätt föra läsaren vidare till diskussionsavsnittet.

5.1 Tillfälliga gruppers inbördes förhållande

Då det gäller intervjurespondenternas inbördes relation i sina respektive grupper, så ter sig förhållandet mellan gruppmedlemmarnas förståelse både till varandra och till gruppen som helhet som en tvåfaldig process. För i enlighet med Peirce, som bland annat säger att *abduktionsprincipen* reducerar verklighetens komplexitet vilket i sin tur gör vår sociala verklighet mer fattbar, så bidrar abduktionsprincipen även till en övergripande förståelse för de problematiseringar som grupperna ställs inför. Detta genom att abduktion som även kallas för Tredjehet, tillsammans med Förstahet och Andrahets symboliserar faktorerna: *känsla*, *sinnlig handling* respektive *förståelse* som nedanstående punktlista illustrerar.

1. Förstahet: dvs. existens oberoende av något annat – *induktion*.
2. Andrahets: dvs. existens såsom reaktion på något första – *deduktion*.
3. Tredjehet: dvs. existens såsom förmedling mellan något Första och något Andra – *abduktion*.

Denna ”abduktionsprincip” process illustreras av följande citat från dilemma nummer två, där samtliga i grupp nummer två anser att de förmodligen hade haft väldigt svårt att lämna kvar någon i en situation som den beskrivna, även om det innebär att man går mot sin egen död. Gruppmedlemmarna uppvisar med andra ord en förståelse för den problematik som dilemmat beskriver, dock i förhållande till varandra. Benjamin säger i anslutning till ovanstående: Ja det är ju lätt att sitta här i ett varmt kök och dricka kaffe och äta bullar och säga att jag hade gjort så eller så, det är lätt att vara tuff som en bandyboll när man inte är i situationen själv. Detta håller hela gruppen med om, och detta genererar en diskussion kring hur svårt det är att leva sig in i en fiktiv verklighet samt de premisser som råder där. Detta får enligt Peirce följden att den kunskap vi *tror* att vi förfogar över angående vår ”verklighet”, inte blir annat än en kvalificerad gissning, och intervjupersonerna kan ju inte göra annat än att leverera kvalificerade gissningar om hur de skulle ha agerat i de etiska dilemmana.

Elias å sin sida menar i förhållande till vår upplevelse av vår ”verklighet”, som i den postmoderna eran ter sig alltmer ambivalent och föränderlig, att detta inte är något att oroa sig över; eftersom det är en naturlig del av vårt samhälles utveckling. Elias säger bland annat att: ”Människan är aldrig helt och hållet autonom, utan alltid beroende av andra människor.”⁸⁰ Våra mänskliga samhällen är således dynamiska till sin natur. Och att vi är beroende av andra

⁸⁰ Miegel & Johansson, 1996/2002, s 119

människor är ju något som gruppmedlemmarna visar i sin kommunikation som enligt undertecknad växer i enlighet med deras relationsdynamik.

På diskussionen huruvida västvärlden utnyttjar tredje världen i sina egna materialistiska syften säger Eva något kortfattat följande fem ord: Ja, ja det gör vi. Till detta lägger Herbert till: Alltså, ur detta perspektiv, så är ju inte vi som privatpersoner bättre än de som sitter i regeringen, vi har vant oss vid att vissa varor skall vara billiga, vi vill inte betala hundra kronor för ett halvt kilo kaffe. Detta håller faktiskt de övriga i gruppen med om, och de menar att vi har vant oss så vid vår livsstil att det kan vara svårt att bryta detta mönster. Men samtidigt lägger Herbert till, efter hans resonemang angående det rättvisemärkta kaffet han köpt: Det är ju så klart bara en droppe i havet, men nästan måste vi ju börja. Efter detta följer ett resonemang där gruppen som helhet enas om att Herberts tanke är något som alla borde tänka på, men att det förstås är oundvikligt att inte sätta det i relation till den personliga ekonomin. Vi ser här att gruppmedlemmarna lägger in egna faktorer i sina resonemang, vilket gör att dynamiken i gruppens relationer till varandra utvidgas. Med andra ord blir det även tydligt att gruppen består av en samling enskilda individer, vilket ju är Elias devis. Dock resulterade Herberts resonemang i en något mer komplex diskussion angående vår västerländska livsstil. Detta förfarande kan enligt Peirce teorier angående *abduktionsprincipen* förklaras som att människor genom en kontemplativ reflexion över sin sociala tillvaro och de situationer vi däri kan hamna, så kan man skapa sig en ökad förståelse och på detta sätt övervinna gamla ingrodna sociala och relationsbundna ovanor. Genom att inte ha för rigida övertygelser i vår kommunikation med andra, så får vi lättare för att utveckla vår egen självmedvetenhet i relationen till andra människor. Peirce själv uttrycker det så här: "Allt vi har att göra med är de egna tvivel och övertygelser, som under livets gång tvingar på oss nya övertygelser och skänker oss förmåga att betvivla våra föregående."⁸¹ Så i enlighet med *abduktionsprincipen* i förhållande till mina två intervjugrupper, kan man tolka det som att gruppmedlemmarna var för sig skapar sig en ökad förståelse inför problematiken i de etiska dilemmena, vilket i andra hand även ger gruppen som helhet en gemensam ökad förståelse. I våra relationer till andra människor så kommer dessa övertygelser till uttryck samt transcenderas genom *abduktionsprincipen* – vilket i en positiv bemärkelse ökar vår sociala *förståelse* – man kan helt enkelt säga att gruppmedlemmarna i sina respektive "tillfälliga" grupper vidgar sin förståelsehorisont bland annat genom att just vara enskilda individer, men även genom att ta sig igenom de tre steg som abduktionsprincipen är uppbyggd av; det vill säga Förstahet, Andrahet och Tredjehet.

När det gäller det fjärde dilemmat hos grupp nummer ett, så visar det sig mot slutet av ett långt resonerande att Anton har anammat Benjamins tankegång under diskussionens gång. Benjamin menar att: och västvärlden har ju alltid varit övertygad om exempelvis vilken religion som är den riktiga. I direkt anslutning till detta så säger Anton: se bara på hur vi försökte tvinga på många länder den kristna läran, oftast med hjälp av svärdet. Här bör det även poängteras att både Cecilia och Doris efter en viss dialog instämmer till fullo med deras resonemang. Så i slutändan av det fjärde dilemmat, enas alla fyra respondenterna kring att det "västerländska" synsättet ofta fortfarande tvingar sig på sin omvärld. Poängen här är att gruppen efter en stunds diskuterande fram och tillbaka enas under en gemensam slutsats även om man inte har exakt samma inställning, alltså trots att de inte hade vare sig samma

⁸¹ Peirce, 1891-1893/1990, s 123

utgångsläge eller grundinställning till problematiken. Här menar jag i enlighet med Elias att gruppmedlemmarna anpassar sig till en någorlunda gemensam åsikt, utifrån en samhällsdiskurs som tar in begrepp som oskrivna sociala lagar och allmänna förhållningar till omvärlden. Elias själv uttrycker det enligt följande: "And if we talk of *social laws* or *social regularities*, we are referring to nothing other than this: the autonomous laws of the relations between individual people."⁸² Det handlar således om en relation mellan del och helhet när man som Elias talar om samhälle och individ, men framförallt om en relation mellan individer eller grupper av individer. För mellan individerna vävs ett nät av relationer vilka lever i ett symbiotiskt förhållande med det omgivande samhället, vilket i enlighet med gruppmedlemmarna visas genom deras faktiska kommunikation.

Grupp nummer två visar upp liknande mönster utifrån bland annat dilemma nummer nio där Herbert presenterar en något annorlunda vinkling än de övriga gruppmedlemmarna vilket eldar på diskussionen ytterligare, då han bland annat säger: Men, det här du säger nu att dom bygger den här kraftanläggningen, som då kan ge, tillfälligt jobb till en tusen stycken och fast anställning till, vad det du nu sa, en tjugofem till trettio stycken, så kommer det ju att ge plats åt mer energikrävande industri i sin tur, och då är vi där igen, då sätter vi ju bara ett företag där som tar denna nya energin, och sen så växer kanske detta företag, och skall vi då bygga en anläggning till, vi tränger ju bara ut den lilla människan mer och mer, och tänk vad mer industri medför i avfall, men även från utsläpp från de fordon som de som arbetar vid industrin måste köra till och från arbetet med, så till sist tror jag att det blir en alldeles för stor miljöpåverkan. Detta håller de övriga i gruppen i stort sett med om, och fyller gärna ut med egna individuella resonemang utifrån Herberts tanke. Irene säger flera gånger: Ja precis, till de tankar som Herbert lägger fram som motargument till dammbygget. Gudrun säger tillexempel följande: Nej, jag som ju inte ens vill ha en golfbana vid XXXX där jag bor, kan ju inte tycka att det skall byggas någon damm. I anslutning till detta menar Gudrun följande: Alltså, vi kan ju inte som Herbert säger bara tänka på de kommande arbetstillfällena, utan vi måste ju lära oss att tänka mer på vår miljö. Och här flikar Herbert in med att säga: Vi kan ju inte bara stirra oss blinda på arbetstillfällena, vi stirrar ju oss lätt blinda idag på att arbetslösheten är hög, men, visst är det positivt att det blir arbetstillfällena men inte till vilket pris som helst, inte när det gäller miljön i alla fall, politikerna verkar tänka väldigt kortsiktigt [här får han glada bifall från de övriga] vi gör ett företag som ger tusen människor arbete, punkt vi har gjort vårt, och sen kommer nästa mandatperiod och så gör några andra sitt. Hela gruppen lyfts upp av det *analytiska resonemang* som läggs fram i början av detta dilemma, Herbert lyfter exempelvis även sitt eget resonemang i den relationella dynamik som gruppdiskussionen skapar. Peirce förklarar detta genom kategoriseringarna i Förstahet, Andrahет och Tredjehet, han för samman de syntetiska slutledningarna (induktion och abduktion) med den deduktiva "*analytiska*" principen, samt påvisar hur de hänger samman på ett triadiskt sätt.

⁸² Elias, 1939/2001, s 16

På ett mer reellt sätt kan man illustrera abduktionsprincipen enligt följande. Den första *känsla* vi får för något under exempelvis en gruppdiskussion, kategoriseras som en induktion. När vi sedan under samma diskussion blir emotionellt rörda av det *relationella samspelet*, så har vi gjort en deduktiv *sinnnesförnimmelse*. När sedan dessa känslor och reaktiva sinnnesförnimmelser (eller induktiva och deduktiva faktorer) kontraherar (kommer överens med varandra – sammanstrålar) så uppstår en ökad *förståelse* för det diskuterade ämnet. Denna *förståelseprocess* är något som mina gruppdiskussioner exemplifierar flera gånger under de båda intervjutillfällena. Det ovanstående är ett exempel på den abduktiva logiken. Peirce själv uttrycker det så här: "Förstaheten är begreppet för varat eller existerandet såsom oberoende av allting annat. Andrahet är begreppet för varat såsom relaterat till eller reagerande på något annat. Tredjeheten är begreppet för den *förmedling* varigenom ett första och ett andra bringas i *relation* till varandra."⁸³ Det är just detta som sker i de bägge intervjugrupperna, det vill säga en *förmedling* av känsla, sinnlighandling och förståelse vilket i diskussionssammanhanget bygger upp *relationerna* mellan de enskilda gruppmedlemmarna. Det är med andra ord inte så viktigt vilken form av "förnuft" (reason) eller "rationalitet" (rationality) som gruppmedlemmarna visar upp. Det är alltså inte begreppen förnuft eller rationalitet i sig som skapar en ökad förståelse i den tillfälliga gruppen. Utan det är relationerna mellan de enskilda gruppmedlemmarna som skapar förutsättningen för en ökad förståelse. Elias själv uttrycker det enligt följande: "The traditional idea of a *reason* or *rationality* with which each person is equipped by nature as an innate peculiarity of the human species, does not conform at all well to the observable facts." Den faktiska problematiken som de etiska dilemmana representerar bringas istället till förståelse genom de enskilda gruppmedlemmarnas inbördes dynamiska relation.

Eftersom mina två intervjugrupper karaktäriseras som "tillfälliga" i sin konstitution, så kan de "effekter" som framträder i resultatet inte sägas vara gruppeffekter i strikt beteendevetenskaplig bemärkelse. Därför kan det vara på sin plats att här poängtera att det jag menar utifrån Peirces abduktionsprincip, är att det relationella samspelet som uppstår mellan de enskilda individerna bygger upp grunden för deras förståelse. Abduktionsprincipen skall alltså ses om en förståelseprocess, och den är även en viktig del av den gruppdynamiska processen som helhet. Den så kallade "tillfälliga gruppdynamiken" grundas med andra ord på de enskilda individernas respektive relation till varandra, och det är här som en allmän förståelseprocess uppstår utifrån Peirces abduktionsteori, vilken även kan förklaras som Tredjehet; den relation varigenom en *känsla* och en *sinnlig handling* bringas i relation till varandra som en övergripande *förståelse*.

5.2 Analyiskonklusion

Min avgörande analytiska konklusion blir; att det relationella samspelet mellan medlemmarna i de tillfälliga grupperna gemensamt bildar en så kallad *gruppaduktion* viken bidrar till en ökad förståelse för både de enskilda individerna som för gruppen som enhet. Detta hänger samman med Elias tankegång om att en grupp inte är något annat än en samling enskilda individer. Det som händer i relationen mellan gruppdeltagarna är att deras förenade gruppdynamik medverkar till att en abduktionsprocess startar, vilken i sin tur skapar en utvidgad förståelse inför den problematik de bägge grupperna ställs inför. Det faktum, att de enskilda individerna gör sig så pass väl hörda i de två tillfälliga gruppernas inbördes kommunikation, har förmodligen att göra med att de enskilda individerna befinner

⁸³ Peirce, 1891-1893/1990, s 155

sig i en "tilfällig" grupp. Det "tillfälliga" inslaget i sig, kan med hänsyn till mitt resultat vara en faktor till att det uppstår en sådan god relation mellan medlemmarna i de respektive grupperna. Följande citat från den första gruppintervjun illustrerar detta relationsdynamiska fenomen, vilket lyder: " Som respons på det tredje dilemma, säger Anton så här: För det första så är det ju inte den bästa platsen på jorden [en diktaturstat] det blir ju en fråga om vad person B är efterlyst för, beroende på vad det är som exempelvis är belagt med dödsstraff i detta land, så hade jag nog ändå spelat dum och sagt att jag inte sett honom, person B alltså, jag hade varit lojal mot min kompis och försökt gömma honom så gott det går, är det en sak som jag själv tycker är fel, så hade jag försökt göra vad jag kunde för denna person. Nu bryter Doris in och menar att så enkelt kan det ju inte vara, hon säger: Men, man måste ju fundera kring om man har familj exempelvis, så har man ju ansvar även för deras säkerhet, de kan ju råka illa ut för något som jag gör, även om det är på grund att jag hjälper någon annan, jag menar, man har ju ofta fler än sig själv att tänka på, jag kanske inte vill offra hela mitt liv för detta, och ... här slänger sig Cecilia in i diskussionen med orden: Man har ju sina barn att tänka på förutom sig själv, för har jag barn är jag nog lite mer aktsam. Utefter detta inlägg av Cecilia så säger Anton så här: Alltså, Men, nu, ja där ser man, ja där tänker man direkt, alltså nu när jag tänker på en sån här sak så tänker jag på den bara utifrån mig själv, alltså att det bara är jag, och i min situation så tror jag att jag hade chansat då, så känns det som. På detta svarar Cecilia med: Ja där hade jag nog tänkt samma som du, om man inte hade varit förälder så, och om det hade stämt med mina egna åsikter." Här ser vi att de enskilda gruppmedlemmarna tillsammans bidrar med olika infallsvinklar och tankegångar då det gäller de etiska dilemmana. Detta visar både att gruppen konstitueras av enskilda personers reflexioner, men även att man tillsammans lär sig av varandras något olika synsätt. Även följande citat från gruppintervju nummer ett visar på ovanstående samband: Vid dilemma nummer sex, så är det återigen Anton som först tar till orda, och han menar att det rent sakligt och juridiskt finns vissa förhållningsregler inom vården (vilka han känner till genom sin utbildning) vilka man inte kan bortse från vid situationer som denna. Enligt Anton vinner landstingets regelverk över den egna moraliska värderingen, han säger bland annat så här: Det finns ett dokument som mannen i dilemma skulle ha skrivit under om att han inte vill bli återupplivad, och ifall han inte har gjort detta så är all sjukhuspersonal skyldig att göra allt för att han skall överleva. Doris påpekar att det inte enbart är upp till en själv eftersom: du har ju en patient till sidan om i rummet som har sett vad som hänt, då kan man ju inte bara låta bli att återuppliva. Nu går diskussionen in på ifall det finns vittnen till händelsen eller ej, för om det inte hade funnits någon som har sett eller ser något förutom respondenterna själva så hade Cecilia gjort så här: hade mannen inte skrivit på något papper och högt och tydligt uttalat att han inte vill bli återupplivad, ja då hade jag skitit i det, att återuppliva honom alltså, om jag inte hade behövt tänka mest på mitt eget skinn så hade jag nog valt att gå på mannens sista vilja. Till detta resonemang sluter sig även Doris när hon säger: Jo, det blir ju en skillnad ifall jag står där som yrkesperson eller

om jag står där som privatperson. När det gäller Benjamin så menar han att det finns lagar och paragrafer i all ära, men det han spontant kände var följande: Ja om det hade varit så som dilemman beskriver, så hade jag låtit mannen lämna jordelivet, och man hade alltid kunnat löst problemet ifall det hade varit en annan patient sidan om för om jag är sköterska så vet jag precis hur jag skall hantera en situation som denna utan att patienten vid sidan om fattar vad jag gör eller inte gör.

Ovanstående citat visar på dynamiken i gruppens relation, då de faktiskt inte är helt på samma spår då det gäller problematiken i dilemma nummer sex. Men detta är dock inget negativt, utan snarare tvärtom; för genom att behöva kämpa lite mer för sin mening/åsikt så frodas den relationella dynamiken i gruppen, vilket i samspel med abduktionsprincipen blir bärare av en ökad förståelse.

Även under den andra gruppintervjun, så uppstod ovanstående relationella process, vilket följande citat belyser: ” På det tredje dilemman menar Fia: Att då kommer ju ens egna åsikter och ens plikt med i spelet, alltså eftersom jag är emot diktaturer, jag anser att alla har rätt till sin fria åsikt, så jag hade hjälpt honom att gömma sig. Herbert å sin sida säger: Här måste ju kamratskap väga över. Viket genast inflikas av Eva som säger: Det tycker jag med. Herbert menar vidare att det måste ju vara svårt att leva med ett svikit förtroende gentemot sin kamrat. På detta undrar Irene: Fast du visste att det var dödstraff för din handling? Herbert: Ja, jag tror det, [tystnad i cirka fem sekunder] visst det är ju som sagt lätt att sitta här och säga så, men om en kamrat kommer och söker hjälp så tror jag att det hade övervägt. Irene å sin sida menar att det finns ju andra sidor att tänka på också: Men om du har familj då, då kanske du tänker lite annorlunda? Här menar Fia följande: Men man kan ju ge sin kamrat lite tips, alltså hjälpa honom utan att ta in honom i sitt hem, det finns väl andra sätt att hjälpa på? Och på detta resonemang menar Gudrun att: det finns ju många sorters organisationer som hjälper folk i diktaturstater, så man hade ju kunnat hänvisa till det. Ur ovanstående resonemang, kan man utläsa en större ambivalens i gruppen, vilket nog kommer sig av att de har något olika inställning samt ”bild” av hur det hade varit ifall de själva vore i den beskrivna situationen. Här bidrar även de enskilda gruppmedlemmarnas olika uppfattning av situationen till dynamiken i deras inbördes relation. Denna *relationsdynamiska* process, som ovanstående tre citat illustrerar är sprungen ur min teoretiska syntes mellan Peirce och Elias. Härav kommer ”relationen” i centrum, vilken snarare skall betraktas som ett relationellt samspel mellan de enskilda gruppmedlemmarna vilket får som effekt att både grupperna som helhet men även dess enskilda individer genererar en ökad förståelse för den dryftade problematiken. Men samtidigt är det upp till gruppmedlemmarna själva att skapa eller erhålla den form av relation som både gruppen och de enskilda gruppmedlemmarna mår bra av samt utvecklas ur. I anslutning till ovanstående resonemang, säger Elias följande: ”As the forms of relationship across the whole spectrum [...] are comparatively variable, or at least not inescapable, their exact form is increasingly the responsibility of the individual partners.”⁸⁴ Således kanske den relationella dynamiken är mer knuten till de enskilda individerna än till det ”tillfälliga” *per se*.

⁸⁴ Elias, 1939/2001, s 204

6 Diskussion

Något man bör nämna då det gäller mänskliga relationer är att det finns en rad olika former även för dessa. Då jag av avgränsningsskäl inte har gått vidare in på denna diskussion i min uppsats, så innebär detta inte att jag bortser från dess faktum. Något som vore intressant för vidare forskning hade varit att mer belysa olika aspekter av relationer i grupper. Här hade man även kunnat gå vidare in på olika grupperingars relation till samhället ur ett något mer socialfilosofiskt perspektiv. Kortfattat vill jag ändå nämna att den symmetriska kontra asymmetriska relationen, då det gäller förhållandet mellan individer i grupper, kan vara en viktig beståndsdel angående en vidare förståelse för de begrepp jag rör mig med i denna uppsats. Denna tanke ger upphov till en undran huruvida det finns en optimal sammansättning av en grupp då det gäller de enskilda individerna, samt finns det en exceptionell form av relation för en grupp? Men för att inte gå händelserna i förväg, så går jag nu vidare med olika *post hoc* faktorer, det vill säga olika betydelser av uppsatsens syfte och analys ur ett mer allmänt perspektiv.

6.1 Betydelse/Post hoc

Den första och främsta betydelsen samt användningsområdet för min analytiska slutsats, skulle exempelvis kunna vara i organisationer och företag där det förekommer "arbetsteam" som går under konstellationen *tillfälliga grupper*. Dessa former av "arbetsgrupper" har oftast inte som främsta uppgift att fokusera på den egna gruppens förträfflighet, utan de har oftast en ekonomiskt och näringslivsmässigt förankrad uppgift att lösa på relativt kort tid; eftersom tid är pengar i dagens postmoderna kapitalism. Här ser jag en betydelse av huruvida väl dessa "tillfälliga" och kortvariga grupperna kan interagera med varandra inom gruppen. Den relationella förståelseprocessen måste ligga i fokus ifall gruppen skall kunna fungera på det för alla mest fördelaktiga sättet. En förståelse, eller snarare abduktionsprocess måste genereras mellan de enskilda gruppmedlemmarna ifall gruppen skall kunna generera en dynamik i sin inbördes relation. För det är ju i denna inbördes relation som det dynamiska och relationella samspelet kreeras. I den rådande gruppdynamiska teorin läggs oftast fokus på uppgift eller mål, detta anser jag att man bör bortse från i början av en grupps samarbete eller ifall det endast rör sig om "tillfälliga" och kortvariga gruppbildningar. Den fria diskussionen som mina etiska dilemman ger upphov till, är ett tydligt exempel på ovanstående innebörd. Kopplar man bort kravet på uppgift eller mål, så är min tolkning utefter mitt eget resultat att man som grupp får lättare att skapa en "sund" relation mellan sig inom gruppen.

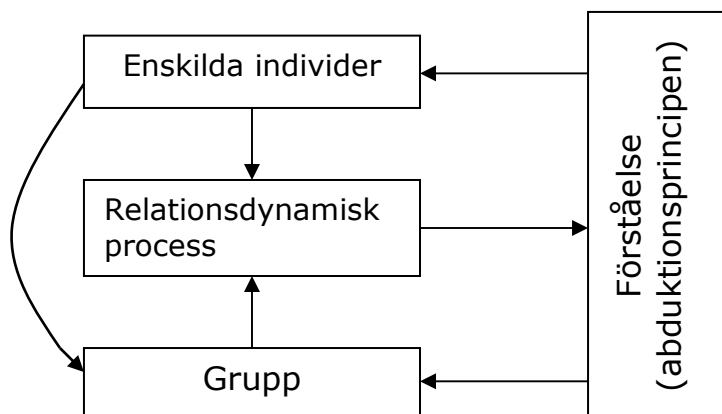
Den etiska problematiseringsdynamik som gruppintervjudiskussionerna gav upphov till kan vara en väg till ökad förståelse mellan individer i tillfälliga såväl som i andra former av gruppbildningar. Men när man analyserar kontroversiella och/eller emotionella problem så som jag gör i denna uppsats, blir det oundvikligt att undvika oenighet. Men å andra sidan är den moraletiska oenigheten källan till själva diskussionen – häri ligger den *relationella dynamiken* mellan de enskilda gruppdeltagarna. Genom detta förfarande kan kontrahenterna i diskussionen närma sig varandra genom att acceptera den Andre som en legitim andre i samexistens med en själv, även om man som individer inte har något gemensamt i övrigt. Den tillfälliga kontexten behöver med andra ord inte nödvändigtvis betyda att relationen samt kommunikationen i en grupp blir sämre än i en "solid" grupp som har känt varandra länge. Och i ett samhälle där vi genom diverse tekniska artefakter kommer allt närmare varandra är det viktigt att hitta gruppdynamiska och relationsmässiga redskap som kan underbygga för en

ökad kulturell och social förståelse; det vill säga underlätta den relationella förståelsen även för tillfälliga och kortvariga gruppbildningar. Här kommer enligt mig socialpsykologin in som ett väl anpassat forskningsinstrument då det gäller att ta fram såväl teorier som metoder för grupper att använda sig av på det reella planet. Speciellt som ett komplement till den något rigida syn som idag råder inom exempelvis psykologin och arbetspsykologin på hur en grupp ser ut och vad som ligger till grund för de gruppdynamiska processerna.

Det min tolkning av analysen kommer fram till, resulterar i en personlig inställning om att den beteendevetenskapliga forskningen samt teorin behöver en bättre term för gruppdynamisk process. Här anser jag utifrån min analys att det istället vore mer fruktsamt att kalla denna process för "Relationsdynamisk process", speciellt då ur ett socialpsykologiskt perspektiv. Och ifall man väljer att anamma Peirces teori angående abduktionsprincipen, så skulle man kunna kalla den ovanstående processen för *Relationsdynamisk abduktionsprocess* istället. Ifall man väljer att göra det sistnämnda, så får man utifrån denna uppsats med sig både Elias (genom att benämna en grupp för en samling enskilda individer, där det är deras individuella relationer som ligger till grund för gruppens dynamiska process) och Peirce i en och samma teoretiska förklaring. Här ställer jag mig även lite frågande till varför man inte har anammat Peirces teorier angående Förståhet, Andrahets och Tredjehets då det gäller både psykologi, sociologi men framförallt då det gäller socialpsykologi i en större omfattning än man faktiskt har.

På det hela taget har jag fått uppfattningen att de gruppdynamiska teorierna är ganska förhårdade inom både psykologin som sociologin. Här borde socialpsykologin kunna gå i spetsen för en nydanande forskning, då vi inom socialpsykologin har en något annorlunda forskningsansats jämfört med exempelvis den rådande psykologin med framförallt den arbets- och grupporienterade forskningen som förespråkare för teorier kring de gruppdynamiska processerna.

För att illustrera mina tankar kring vad jag menar med begreppet "Relationsdynamiska (abduktions)processer", anvisar jag läsaren att begrunda nedanstående figur. Denna figur visar även på sambandet/förbindelsen mellan det relationsmässiga i sig samt den abduktiva förståelseprocessen. Det viktiga att tänka på här, är att figuren även bygger på Elias teori kring vad en grupp består av (i samspel med Peirces abduktionsteori) vilket ju är en samling enskilda individer enligt honom. Därför har jag ingen pil från "grupp" till "enskilda individer", utan endast det omvända förhållandet råder – vilket även ställer individen i centrum – vilket jag anser vara en förutsättning då man diskuterar gruppdynamiska processer.

Figur 2. Den Relationsdynamiska abduktionsprocessen.

6.2 Ny frågeställning

Eftersom jag anser att det inte är tillräckligt utrett kring vad en ”grupp” består av i sann postmodern anda, samt hur de gruppdynamiska processerna egentligen ser ut ur ett socialpsykologiskt betraktelsesätt, så efterlyser jag härmed vidare forskning kring dessa områden. Bland annat på grund av att det i dagens organisationer, företag samt arbetsmarknadsrelaterade utvecklingstendenser ofta förekommer kortvarigare och mer tillfälliga gruppkonstellationer (exempelvis ständigt transcenderande team vilka hela tiden skiftar sin fokus då det gäller utveckling, problemlösning eller konsultuppdrag). Det jag framförallt skulle vilja belysa lite mer på ett personligt plan, är hur förståelseprocessen i en grupp växer fram i förhållande till Peirces begrepp Förstahet, Andrahets och Tredjehets. Här skulle man behöva mer empiri att analysera kring, men det hade även varit intressant att undersöka hur det förhåller sig mellan olika konstellationer av grupper; exempel jämföra tillfälliga grupper med mer eller mindre fasta grupperingar.

Dessa ovanstående tankar får avsluta denna C-uppsats i socialpsykologi, som på det hela taget har varit en rolig men krävande resa. Frågor som hur dynamiken i olika grupper ser ut samt vad som konstituerar en allmän samt individuell förståelse, är synnerligen aktuella frågor i ett globalt samhällspolitiskt sammanhang. I fall vi kan lära oss vad som styr exempelvis olika samhälls- och religionsförankrade gruppers inbördes relationsdynamik, så kanske vi kommer ett steg närmare en mellanmänsklig förståelse för olika grupperingars inställning samt uppfattning av vår gemensamma ”verklighet”. Och kan vi lära oss en intersubjektiv relationsmetod som underlättar för en ökad förståelse mellan människor, exempelvis genom Peirces teori om abduktionsprincipen, så vore mycket vunnit för mänskligheten som helhet. Men, nu skall jag inte förvirra mig för långt in i den metafysiska socialfilosofiska världen, det väsentliga för denna uppsats är att den genom ett aspektseende kanske kan möjliggöra för en något annorlunda syn och tolkning av de gruppdynamiska processerna; även om mitt fokus ligger hos tillfälliga grupper.

Men å andra sidan är det ofta ”tillfälligheter” som för in oss på nya spår här i livet, så tanken på samhället som uppbyggt av enskilda individer underbygger ju för en större sannolikhet av möten i tillfälliga grupper.

Källförteckning

Litteratur

- Alvesson, M & Deetz, S. (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur, Lund
- Asplund, J. (1987). *Det sociala livet elementära former*. Bokförlaget Korpen, Göteborg. (2004).
- Asplund, J. (1970). *Om undran inför samhället*. Argos Förlag, Stockholm. (2004).
- Bjereld, U. M fl. (2002). *Varför vetenskap?*. Studentlitteratur, Lund
- Boglund, A. M fl. (1981). *Kapital, rationalitet och social sammanhållning*. Bokförlaget Prisma, Stockholm. (2000).
- Bryman, A. (2004). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Korotan, Ljubljana/InterGraf AB, Malmö
- Cooley, C. (1902). *Samhället och människan*. Bokförlaget Korpen, Göteborg. (1981).
- Collste, G. (1996). *Inledning till etiken*. Studentlitteratur, Lund. (2002).
- Elias, N. (1939/1940-50/1987). *The society of individuals*. The Continuum International Publishing Group Inc, New York. (2001).
- Forsyth, D R. (1999). *Group Dynamics*. Wadsworth Publishing Company, Belmont USA
- Fröding, G. (1944). *Nya dikter, stänk och flikar*. Albert Bonniers Förlag, Stockholm
- Gilje, N & Grimen, H. (2003). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. MediaPrint AB, Uddevalla
- Greene, B. (1999). *Ett utsökt universum*. Norstedts Förlag, Stockholm. (2002).
- Korsnes, O (red.). (1998). *Sociologiskt lexikon*. Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm. (2003).
- Levander, M. (1995). *Filosofi*. Liber AB, Stockholm. (1999).
- Levi, D. (2001). *Group Dynamics for Teams*. Sage Publications Inc, California USA
- Lübcke, P. (1983). *Filosofi lexikonet*. Bokförlaget Forum, Stockholm. (1991).
- Miegel, F & Johansson, T. (1996). *Kultursociologi*. Studentlitteratur, Lund. (2002).
- Mead, G H. (1934). *Mind, Self and Society*. The University of Chicago Press, Chicago. (1967).
- Peirce, C S. (1891-1893). *Pragmatism och kosmologi*. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg. (1990).
- Riesman, D. (1950). *Den ensamma massan*. Arkiv Förlag, Lund. (1999).
- Sartre, J-P. (1936-40). *Egots transcendens*. Bokförlaget Daidalos, Göteborg. (1992).
- Singer, P. (1993). *Praktisk etik*. Bokförlaget Thales, Stockholm. (2002).
- Thoreau, H D. (1849). *Civil Disobedience*. Applewood Books, Bedford, Massachusetts USA. (2000).

Bilaga 1

Här följer några *moraletiska* dilemman som jag valt ut för min *gruppintervjudiskussion*. Jag har tänkt mig att följa upp med eventuella följdfrågor under diskussionens gång, dock är min tanke att de ”dilemman” som vi diskuterar kring skall framstå som påståenden vilka respondenterna förhoppningsvis känner sig emotionellt engagerade att delta i. Således får de eventuella följdfrågor som kan tänkas dyka upp i min hjärna uppfattas i stundens ”hetta”, jag menar alltså att de frågor som jag kan tänkas snirkla in i diskussionen inte på förhand kan konstrueras.

Tanken är att gruppintervjudiskussionen utförs hemma hos mig och att respondenterna har lugn och ro, dvs. att de har minst tre timmar till förfogande för detta forum. Jag kommer att bjuda på fika samt inledningsvis förklara lite vad jag är för någon samt vad mitt syfte med denna ”träff” är. Under diskussionen, som jag kommer att spela in på band, är min tanke att vi alla skall lämna själva intervjusituationen som sådan och förhoppningsvis låta den moraletiska diskussionen lyfta så vi hamnar bortom det rent formella akademiska förfarandet. Men detta är som sagt endast en förhoppning som jag själv har, för i förhållande till respondenterna bör/skall jag försöka förhålla mig så objektiv som möjligt. Nu är detta ju inte realiserbart i den vardagliga ”verkligheten”, men vad jag menar är att det i största möjliga mån skall vara respondenterna som styr diskussionen utifrån de moraletiska dilemman som vi diskuterar och inte i förhållande till mig som gruppintervjudiskussionsledare.

Dilemma 1

Vid ett julbord som ni nyligen bevistade råkade ni träffa en av era närmsta vänner, dock var denne där i annat ärende än julmaten. Ni råkar alltså bevittna ett fall av otrohet och er vän ber er att svära på att inte säga detta till någon, speciellt inte för den person som er vän är gift med. En vecka senare är ni hembjudna till er vän och dennes äkta hälft. Senare på kvällen konfronterar den äkta hälften er om en misstanke denne har om att er vän är otrogen, och ber er att berätta ifall ni vet något, ni får även veta att detta inte är första gången och att det är skilsmässa som gäller ifall det händer en gång till. Vad gör ni och varför?

Dilemma 2

Engelsmannen Scott nådde Sydpolen den 18 januari 1912. På hemvägen skadades en av hans fyra kamrater. Frågan uppstod om kamraten skulle tas med av de övriga eller lämnas kvar? Att ta med den skadade kamraten innebar en starkt ökad risk för att hela gruppen skulle duka under i kylan. Scott beslöt att ta med den skadade kamraten. Resultatet blev att alla fem dog i slutet av mars, endast 18 kilometer från en stor proviantdepå. Hur kan man moraliskt motivera Scotts beslut? Vad anser ni är rimligt att göra i en liknande situation?

Dilemma 3

Person A som bor i en diktaturstat (exempelvis Nord Korea) har en arbetskamrat, som vi kallar för B, som i sin tur är efterlyst av polisen för sin politiska inställning, denne söker sin tillflykt hos person A en sen november kväll. I enlighet med plikten att hjälpa människor i nöd låter person A person B komma in och stanna ett tag. Men strax efteråt ringer polisen på och frågar om person A vet var person B befinner sig. A är väl medvetna om att det råder stränga straff för personer som hjälper efterlysta medborgare att gömma sig, men de har varit goda arbetskamrater i tjugo år samt har i princip identiska intressen och liv. Hur skall person A handla?

Följdfråga till dilemma 3

Hur resonerar ni ifall person B är efterlyst för mord istället?

Dilemma 4

I jakten efter ett botemedel mot cancer har man funnit att ett medel kallat BXL är verksamt. Detta får bäst resultat ifall det utprovas på bergsgorillor, då den del av DNA kedjan man behöver för experimentet är väldigt lätt att upptäcka samt isolera i labbmiljö hos just denna form av gorillor. De medicinska försöken innebär att gorillorna slutligen avlider, men med hjälp av det alternerade DNA extrakt man utvinnet ur gorillorna får man möjlighet att närma sig gåtan kring alla former av cancersjukdomar. Men bergsgorillor är en synnerligen utrotningshotad art som det inte finns många kvar av. Är denna forskning moraliskt försvarbar? Och i så fall hur?

Dilemma 5

Många utländska företag har synnerligen dåliga och många gånger även farliga arbetsvillkor för sina anställda. Ett exempel är flygbolaget Ryan Air som är uttalat antifackliga samt ger dåliga villkor till sina anställda både ekonomiskt som stressmässigt. Men de erbjuder förvånansvärt billiga flygresor. Och ni har sedan länge funderat på att resa till Irland med en vän. Ryan Air är billigast, men väljer ni att betala 1000 kronor extra får ni resa med ett bolag som tar väl hand om sina anställda. Vad anser ni vara viktigast: att kunna resa billigt, och på detta sätt vidga era vyer, eller att ni vet att det bolag eller organisation ni använder er av tar väl hand om sina anställda? Och alltså jobbar för humana arbetsvillkor!

Dilemma 6

Ni är sjuksköterskor respektive sjukskötare vid hjärtavdelningen på ett större sjukhus. En 85-årig man ligger inlagd sedan fem dagar för en allvarlig hjärtattack. Mannen accepterar motvilligt den behandling som satts in men han talar om för er, ja han insisterar, att han aldrig vill bli utsatt för "slangor och maskiner" endast för att hålla liv i kroppen. Han berättar att han har fått inre frid och att han är beredd att dö, och han är fullständigt klar i sitt psyke samt verkar ha tänkt på detta en längre tid.

Efter att en patient i samma rum som 85-åringen larmat efter er finner ni den 85-åriga mannen nedsjunken i sin säng. Ni kan inte upptäcka någon puls och han reagerar inte när ni säger hans namn. Ni inser att om inte en respirator sätts in omedelbart kommer mannen att dö. Vad gör ni och hur motiverar ni ert handlande?

Dilemma 7

Efter en tids sökande efter en ny soffa, så har ni slutligen funnit den för er optimala soffan. Den inte bara passar väl in i ert hem utan den har även fått till följd att ert gnagande ryggsproblem har börjat mildras. Efter två månader är en av de största nyheterna i media en möbeltillverkare som har tillverkat soffor i Burma med hjälp av barnarbetare. Vid en eldsvåda för tre dagar sedan blev nästan 80 barn innebrända på denna fabrik, där utan tvekan er soffa blev tillverkad. Alla möjliga människorättsorganisationer samt FN har uppmanat alla som har köpt soffor från denna fabrik att snarast lämna tillbaks sofforna och kräva pengarna tillbaka hos respektive möbelförsäljare. Men enligt media verkar det kunna bli svårt att få tillbaka

några pengar eftersom möbelförsäljarna bestrider att han har haft kännedom om tillverkningsförhållandena. Hur känner ni och vad gör ni?

Dilemma 8

Den genomsnittlige invånaren i ett västerländskt land njuter av ett välstånd som ligger bortom de vildaste drömmar hos mer än en miljard människor i de underutvecklade länderna, där genomsnittet av inkomst per månad är mindre än 200 dollar. Denna kategori av människor anses som de absolut fattigaste på jorden varav ett flertal inte har någon inkomst alls. Vi invånare i de rikaste länderna skulle i förhållande till vårt välfärdsförhållande enkelt kunna höja de fattiga människornas existensvillkor avsevärt genom en förhållandevis liten donation. Men detta gör vi inte, de fattiga på jorden blir enligt alla hjälporganisationer samt förenta nationernas prognoser allt fler och allt fattigare. England ger exempelvis 0,31 % av sitt BNP per år i statligt bidrag till u-länder, USA å sin sida ger bara 0,15 %. Som jämförelse spenderar vi i snitt 6 % av BNP på alkohol och 5 % på tobak i de västeuropeiska länderna. Vad säger detta om den västerländska moralen, och hur ställer ni er själva till problematiken?

Följdfråga till dilemma 8

Vi kan nog enas om att vi inte skulle kunna tänka oss att mörda någon, det vill säga att med berätt mod planera och utföra en regelrätt avrättning på någon annan människa. Men ”mördar” vi inte de fattiga och svältande i flyktingläger som exempelvis Darfur genom att underlåta oss att hjälpa dem, och därmed faktiskt se på när de dör framför ögonen på oss på tv med vetskap om att vi faktiskt hade kunnat göra en livsavgörande skillnad genom ett samlat politiskt bistånd? Var går så att säga gränsen för vår *moraliska gemenskap* med andra människor?

Dilemma 9

En flod som forsar fram för att slutligen mynna ut i Bottenviken, har blivit intressant för Statens kommission för vattenkraft vilka betraktar det forsande vattnet som en outnyttjad energiresurs. En dammanläggning skulle ge arbete åt tusen människor i tre år, och varaktig anställning åt tjugo eller trettio personer. Dammen skulle kunna rymma tillräckligt med vatten för att säkra att Sverige på ett ekonomiskt sätt kan täcka sitt energibehov för nästa tioårsperiod. Detta skulle stimulera etableringen av energikrävande industri och därmed bidra till ytterligare sysselsättning och ekonomisk tillväxt.

Floddalens terräng gör att den endast är tillgänglig för människor som är relativt vältränade, men den är trots det en mycket uppskattad plats för vandrare. Själva floden attraherar många flottare och kanotister. Och djupt inne i dalgångarna finns flera olika former av mycket sällsynta växter, bland annat en form av norrländsk ek där många är över femhundra år gamla. Dalgångarna och klyftorna är hem för många fåglar och djur, bland annat en utrotningshotad art av pungmus vilken nästan aldrig påträffas utanför just detta dalområde.

Bör man bygga dammen?